

Schoonhoven, 16 November 2013.

Geachte Mevr.v.Burgsteden, Mevr.Driesen,

Hierbij onze opmerkingen voor de Inventarisatie.

Wij zouden graag zien, dat de verschillende perioden van de historische ontwikkeling van Schoonhoven duidelijker tot uitdrukking komt.

Om te beginnen de fase voorafgaand aan de ontginning, de ontginningsperiode, de middeleeuwse verstedelijking, de stadsverdediging d.m.v. de bastions en daarna de nieuwere tijd.

Al deze perioden zijn nog steeds af te lezen in het grondplan van de stad.

In een persoonlijke toelichting willen we bovenstaande graag met u bespreken.

Met vriendelijke groet,

M.J.Diekema-Kwant, secretaris.

B.J.J.Peltenburg, voorzitter.

Blz. 12 – Aartsdiakonaten? Zie: Vissr, blz.15 en Cath.v.Groningen, blz.26.

De belangrijkste ontginningen ----- laatste alinea herschrijven

Vergunning om de stad te omvesten, Charter van 21 Augustus 1300.

Sluis in de dam in de Haven.

De Havenstraat met de Havensloot was het achterom van de Koestraat , kleine bedrijvigheid. De Havesloot was bevaarbaar voor vrachtverkeer.

Blz. 14 -De Wal ligt op het trace van de middeleeuwse vestingmuur. De oostelijke bolwerken.

1.2.2. weggetje dat het land in liep----

De Hemstoep is de toegang vanaf de Lek naar de zij ingang van het klooster, lopend langs een Kavelstoot.

Later de verbindingsweg tussen de Lekdijk en de Kerckweg, G.J.v.HeuvenGoedhartweg.

Blz. 16 – De zelfstandige gemeente Willige-Langerak is in 1943 bij de gemeente Lopik is gevoegd.Door een provinciale grenswijziging is het westelijke deel inclusief de oude dorpskern bij de gemeente Schoonhoven gekomen.

2.3.1. tussen de huidige algemene begraafplaats en de wal met daarin de Veerpoort ?

Variërend van kleiputten tot het plaatsen van raamwerken voor de textielnijverheid. –Deze zin verwijderen.

De met bomen beplante omwallingen----Er is een archivale vermelding hoeveel bomen er op de wallen staan en gekapt en herplant moeten worden. Alle lindebomen.

2.3.3. Stadsschutterij herschrijven. Het Doelenplein was het voorplein van het kasteel, met daarop waarschijnlijk de voorburcht.

De schutterijen oefenden op de bastions.

Blz. 17. – kades op de oeverwallen om het water van de Lek tegen te houden?

Blz. 19.- dam, sluis de Kat? Verwarrende tekst . In oorsprong uitloop van de Zevender.

In de behuizing van het vroegere gemaal aan het Vinkenpad is geen functionerend gemaal meer aanwezig.

2.5. textielnijverheid met lakenweverijen en –ververijen? Er waren leerlooierijen en schoenmakerijen.

Blz. 20.- Ambachtschool . Dit is de Vakschool.

In 1923 is de loodwitfabriek aangekocht door de gebr. Schreuder

De zin- Dit was echter niet het geval---- laten vervallen.

Laatste alinea: Over welke tijd spreken we hier? De aardappelsiroopfabriek, enz. stammen uit verschillende tijden.

Blz. 22. – 2.6.1. Meidoorn groeide op het talud voor de middeleeuwse vestingmuur. De latere omwalling werd beplant met lindebomen, in vreedetijd. Wanneer deze bomen kaprijp waren, werden ze ten behoeve van de stad verkocht of ze waren gedeeltelijk voor eigen gebruik.

Blz. 23. – 2.6.4. Inmiddels heeft Schoonhoven vier van deze bomen.

Blz.24. – Hoofdstructuur: Toevoegen: Lange Weistraat / Varkensmarkt

Blz.27.-. 2). Prestedelijke weg naar de Hem? Men ging naar Bergambacht via de Opweg/Bovenberg.

3). Openheid Doelenplein behorend bij het kasteel. Het is niet de kasteeltuin en ook geen Schuttersveld. De schutterijen oefenden op de bolwerken .

5). Aan- en afvoerroutes : Opweg, Lopikerweg en over water: de Lek, Botersloot en Zevender

9). -----binnen de Groene Singel.

Blz.29. – 4). De Wal is de beëindiging van de middeleeuwse vesting , stadsmuurtracé.

Blz. 30.-. Afleesbaarheid-----middeleeuwse omwalling= hier wordt de bastionstructuur bedoeld? Achterkanten-----en aan het Doelenplein.

Blz. 31.- Als voorbeeld: Bij het architectonisch ontwerp van de Oranjeplaats is als inspiratiebron de onderliggende bastionstructuur genomen en voor het nieuwbouwwijkje op het terrein van de voormalige loodwitfabriek de structuur van de stadsmuur.

Blz. 38. – 1. De loop van de middeleeuwse vestingmuur , de stadswallen, d.i. de bastionstructuur---

Blz. 39. – Beschermd stadsgezicht: Er valt voor te pleiten om het gebied binnen de rondweg te bestemmen als beschermd stadsgezicht. Daarbinnen is zowel de stad als het ommeland herkenbaar wanneer men over de singels loopt.

`De benaming Springerpark is niet officieel. Het Stadspark of ook Het Park en in vroeger jaren Het Plantsoen.

culthis

OVERBLIK - CULTUURHISTORIE

CONCEPT

Foto voorpagina: Zicht op de Voorthaven, vanaf de sluizen bij De Kat / Wal (foto auteur)

Colofon

Titel: Adviesnota Cultureel Erfgoed, Gemeente Schoonhoven
Auteur: drs. Linda Driesen – van der Male

Datum: 18 september 2013
Kenmerk: 2013/5 / v1 concept

Opdrachtgever: Gemeente Schoonhoven

© 2013 Culthis

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Culthis, adviesbureau Cultuurhistorie.

Contactgegevens

Organisatie	Culthis (Auteur rapport)
Contactpersoon	Linda Driesen
Mobielnummer	06 – 247 85 589
Adres	Prinses Irenelaan 12
	2252 GJ Voorschoten
Email	Linda@culthis.nl

Contactgegevens opdrachtgever

Organisatie	Gemeente Schoonhoven
Contactpersoon	Mw. M. van Burgsteden
Telefoonnummer	0182-389207
Adres	Haven 37
	2871 CK Schoonhoven
Email	m.vanburgsteden@gschoonhoven.nl

INHOUDSOPGAVE

HOOFDSTUK 1 Ten geleide	5	4.3 Aanpalend beleid	35
1.1 Aanleiding	6	Bijlagen	36
1.2 Doel	6	I. Aanvullende selectiecriteria voor cultuurhistorische waarden	37
1.3 Beleidsuitgangspunten	7	II. Begrenzing rijksbeschermd stadsgezicht Schoonhoven	39
1.4 Werkwijze inventarisatie		III. Overzicht stedenbouwkundige ontwikkeling Schoongoven	40
HOOFDSTUK 2 Schoonhovense geschiedenis in thema's		IV. Cultuurhistorische waardenkaart (P.M.)	47
2.1 Middeleeuwse Ontginningen	12	V. Lijst Cultuurhistorische waarden	48
2.2 Nederzettingen, stadsontwikkeling en bebouwing	13	Literatuur en websites	56
2.3 Verdediging van Stad & Land	16		
2.4 Waterbeheer	17		
2.5 Bedrijvigheid	19		
2.6 Historisch groen	22		
HOOFDSTUK 3 Cultuurhistorische hoofdstructuur, kernkwaliteiten en omgangsvormen	24		
3.1 Middeleeuwse Ontginningen	24		
3.2 Nederzettingen, stadsontwikkeling en bebouwing	26		
3.3 Verdediging van Stad & Land	29		
3.4 Waterbeheer	30		
3.5 Bedrijvigheid	30		
3.6 Historisch groen	30		
3.7 Algemene beleidsregels voor de omgang met cultuurhistorische waarden	31		
Hoofdstuk 4 Uitvoering van het beleid	34		
4.1 Paraplubestemmingsplan voor het facet cultuurhistorie	34		
4.2 Bouwen in afwijking van het bestemmingsplan	34		

HOOFDSTUK I TEN GELEIDE

Wandelend door Schoonhoven wordt direct duidelijk dat het beheer en behoud van cultuurhistorie niet alleen een overheidsaangelegenheid is. Het historische karakter van de gemeente is grotendeels tot stand gekomen door de gedreven inzet van inwoners. Waardering voor de plek heeft ertoe geleid dat inwoners van Schoonhoven door de eeuwen heen gebieden hebben behouden, beheerd en waar nodig getransformeerd. Hierdoor is een bijzonder, karakteristiek stadsbeeld en een kenmerkend buitengebied ontstaan dat de sporen van het gebruik in het verleden herbergt. De zichtbare, maar ook de haast onzichtbare, sporen vormen tezamen de cultuurhistorische waarden van de gemeente. Inwoners en gebruikers van het gebied ontleen meestal onbewust een zekere vorm van identiteit aan deze karakteristieke cultuurhistorische waarden. Zij weten zich te plaatsen in de historie van familie en woonomgeving, waardoor een gevoel van 'thuis'-zijn ontstaat.

Niet iedereen zal zich bewust zijn dat zijn welzijn in hoge mate bepaald wordt door de cultuurhistorie. Dat cultuurhistorische waarden bijdragen aan een interessant woon- en werkklimaat wordt echter steeds vaker door onderzoeken aangetoond. Niet alleen de belevingswaarde van een cultuurhistorisch rijke omgeving wordt gewaardeerd, steeds meer wordt aangetoond dat benutting van cultuurhistorie ook een economische component heeft. Bedrijven willen zich identificeren met een bijzondere omgeving, recreanten en toeristen trekken naar cultuurhistorisch waardevolle gebieden en ook de waarde van vastgoed stijgt als gevolg van benutting van cultuurhistorie.¹

De zichtbare cultuurhistorische waarden zijn onderdeel van het dagelijks leven, maar door de afwezigheid van zichtbare verbanden tussen waarden kan de context waarbinnen deze geplaatst moet worden soms onduidelijk

¹ Witteveen + Bos, Economische waardering cultuurhistorie, 2004 en diverse casestudies daarnaast: Waardering economische waarde van buitenplaatsen in 2012. T. Bade & G. Smid. Eigen haard is goud waard. M. Linssen e.a. Een cultuurhistorisch argument. Essaybundel. Projectbureau Belvedere, Utrecht, 2009.

zijn. Door samenhang aan te brengen tussen de karakteristieken van stad en landschap ontstaat een coherent cultuurhistorisch beeld waar verleden, heden en toekomst samen kunnen komen. Hierdoor ontstaat een kans om de ruimtelijke kwaliteit van stad en landschap verder te versterken.

De verbanden worden in beeld gebracht door een cultuurhistorische inventarisatie en een bijbehorende waardenkaart waarop de waarden zijn verbeeld. Gekoppeld aan beleidsregels en waarderingsvoor de afzonderlijke cultuurhistorische waarden ontstaat een koppeling tussen historie en toekomstvisie.

1.1. AANLEIDING

De gemeente Schoonhoven heeft om deze reden in 2013 een erfgoednota vastgesteld voor de periode 2012 – 2017. Zij heeft daarin de volgende doelen gesteld:

1. Het aanwijzen van 100 nieuwe gemeentelijke monumenten;
2. Het aanpassen van de subsidieverordening voor gemeentelijke monumenten;
3. Het aanwijzen van een gemeentelijk beschermd stadsgezicht;
4. Het aanpassen van de monumentenverordening;
5. Het opstellen van een cultuurhistorische inventarisatie;
6. Het opstellen van richtlijnen voor de openbare ruimte van het beschermd stadsgezicht;
7. Het verbreden van het draagvlak voor monumenten en archeologie.

Deze adviesnota en de bijbehorende cultuurhistorische inventarisatie en waardenkaart is het directe gevolg van punt 5 van de doelstellingen uit de erfgoednota.

Daarnaast is het collegeprogramma 2010-2014 "Samen bouwen aan een aantrekkelijk Schoonhoven" een tweede aanleiding voor deze inventarisatie en beleidsregels. In het programma worden de waarden van Schoonhoven als zilverstad, vestingstad en als toeristische trekpleisters erkent. Daarmee heeft het college aangegeven te willen bouwen aan versterking en behoud van de aanwezige cultuurhistorische waarden.

1.2. DOEL

De totstandkoming van een gebied is nooit af. Door bevolkingsgroei, bedrijvigheid en andere ontwikkelingen zal de gemeente steeds in beweging zijn. Nieuwe gebruiksvormen leiden tot nieuwe inzichten over de inrichting van het landschap. De afgelopen eeuwen is dit vooral een traag proces geweest, maar vanaf het midden van de 20^e eeuw is dit proces in een sneltreinvaart gevorderd. De gevolgen daarvan betekenen niet altijd een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit en soms betekent het ook vernietiging van erfgoed.

Omdat zowel overheid als burgers zich steeds vaker realiseren welke invloed de cultuurhistorische waarden hebben op de ruimtelijke kwaliteit in hun woon- en werkomgeving, wil de gemeente deze waarden een duidelijker rol geven binnen het ruimtelijke ordeningsproces.

Een cultuurhistorische inventarisatie en waardenkaart voorzien in het inzichtelijk maken van de verbanden tussen de aanwezige cultuurhistorische waarden en de historische ontwikkeling van het grondgebied. De verbanden vormen een cultuurhistorische hoofdstructuur die binnen het juridisch ruimtelijk kader benut kan worden. Karakteristieke landschappelijke en stedenbouwkundige kenmerken worden in een historisch ontwikkelingsbeeld geplaatst en geven richting aan het gewenste ruimtelijke beleid.

De gemeente legt hiermee een duidelijke visie neer over de wijze waarop zij het belang van de aanwezige cultuurhistorische waarden binnen ruimtelijke ontwikkelingen zal afwegen. Voor iedereen binnen de gemeente, inwoner of ontwikkelaar, ontstaat vooraf de mogelijkheid kennis te nemen van alle aspecten van de ruimtelijke afweging die gemaakt gaat worden.

Dit beleid is daarmee nadrukkelijk niet bedoeld om de cultuurhistorische waarden binnen de gemeente Schoonhoven te bevriezen, maar om te inspireren en de daaruit voortvloeiende ruimtelijke kwaliteit te benutten en te versterken.

1.3. BELEIDSUITGANGSPUNTEN

1.3.1. Rijksoverheid

Wet Ruimtelijke Ordening en Besluit Ruimtelijke Ordening

Naaft de versterking van de ruimtelijke kwaliteit van de gemeente Schoonhoven, stelt de gemeente zich ten doel te voldoen aan de beleidsregels van de rijksoverheid.

Binnen de kaders van een goede ruimtelijke ordening conform de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) dient de gemeenteraad een veel omvattende belangenafweging te maken die moet resulteren in het leggen van bestemmingen en met het oog op die bestemmingen vast stellen van regels omtrent het gebruik, met inbegrip van mogelijkheden voor bebouwing, van de in het plan begrepen gronden.² Hierbij is het doel dat deze afwegingen leiden tot een voor de gemeenschap zo gunstig mogelijk geheel.³ Sinds 1 januari 2012 is aan het besluit Ruimtelijke Ordening (BRO) artikel 3.1.6. lid 2a⁴ toegevoegd dat daarmee ook de aanwezige cultuurhistorische waarden noemt als onderdeel van de ruimtelijke afweging in het bestemmingsplan.

Deze adviesnota voorziet in een overzicht en omgangsregels op hoofdlijnen voor de binnen de gemeente aanwezige cultuurhistorische waarden. Deze zullen nader uitgewerkt worden in het bestemmingsplan voor specifieke gebieden, ensembles en afzonderlijke objecten.

Beschermde stads- en dorpsgezichten

De rijksoverheid heeft jarenlang gebruik gemaakt van haar bevoegdheden om cultuurhistorische waarden binnen de lokale ruimtelijke kwaliteit op breed schaalniveau te behouden. Zij heeft hiervoor het instrument 'beschermde stads- en dorpsgezicht' ingezet. Deze vorm van bescherming stelt de gemeente verplicht binnen de grenzen van het beschermde gebied een conserverend bestemmingsplan op te stellen. In de gemeente Schoonhoven komt één beschermd stadsgezicht voor dat in 1974 is aangewezen. Het beschermde gebied komt grotendeels overeen met het centrumgebied tussen de bolwerken.

² Jurisprudentie Raad van State 19 januari 2011.

³ Toelichting WRO

⁴ Het betreffende artikel luidt: "(...)...een beschrijving van de wijze waarop met de in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden en in de grond aanwezig of te verwachten monumenten rekening is gehouden."

Rijksmonumenten

Naast gebiedsbescherming van het beschermd dorps- en stadsgezicht heeft de rijksoverheid de bevoegdheid (gebouwde) objecten aan te wijzen als rijksmonument. De toetsing van ontwikkelingen aan deze (gebouwde) objecten met een nationaal belang op het gebied van stedenbouwkundige, architectuur- of cultuurhistorische waarden, ligt bij de gemeente. Schoonhoven heeft 149 rijksmonumenten binnen de gemeentegrenzen.

1.3.2. Provincie Zuid-Holland Structuurvisie Zuid-Holland

De structuurvisie 'Visie op Zuid-Holland', daterend uit 2010 met een herziening in 2013, benoemt enkele waardevolle gebieden binnen de provincie. Deze gebieden hebben een hoge cultuurhistorische waarde en zorgen voor een hoge ruimtelijke kwaliteit van het gebied. De provincie richt zich met haar beleid op het behoud van het cultureel erfgoed binnen deze gebieden.

De Oude Hollandse Waterlinie heeft binnen deze visie de waardering van kroonjuweel gekregen. Er is daarbij echter nadruk gelegd op de Wierickeschans en Weteringen. Schoonhoven wordt niet betrokken in de beleidsuitgangspunten.

De Krimpenerwaard is binnen de structuurvisie aangewezen als topgebied. Dit zijn gebieden of structuren met een gave cultuurhistorische samenhang met betrekking tot archeologie, landschapshistorie en nederzettingen. Aandacht wordt daarbij gevraagd voor de continuïteit van de gebiedsspecifieke patronen, bebouwingslinten en afzonderlijke bouwwerken, zoals molens en boerderijen. Behoud en versterking zijn de uitgangspunten van het provinciale beleid. Daarnaast heeft de classificering ten doel te bevorderen dat de cultuurhistorie kan worden beleefd en bijdraagt aan de recreatief-toeristische kwaliteit van het landelijk gebied.

De gebiedsomschrijving en de beleidslijnen zoals geformuleerd door de provincie Zuid-Holland zijn meegenomen in de gebiedswaarderingen bij en in de algemene omgangsregels in deze adviesnota.

Verordening ruimte: molenbiotopen

De beleidsregels uit de verordening ruimte van de provincie (2010) dienen door de gemeente ook te worden meegenomen bij de actualisering van haar bestemmingsplannen.

In deze nota is het begrip molenbiotoop geïntroduceerd. De molenbiotoop is bedoeld om molens te laten functioneren met een goede windvang. De molen Bonrepas aan de gelijknamige weg ten noorden van de kern van Schoonhoven valt binnen deze beleidsregeling. De biotoop is op de cultuurhistorische kaart opgenomen.

Beleidsvisie Cultureel Erfgoed 2013-2016: Erfenis, erfgoed en erfgoed

In het nieuwe provinciale erfgoedbeleid voor de periode 2013 – 2016 zet de provincie zich in om met andere partijen de handen ineen te slaan teneinde het erfgoed te beschermen, te ontwikkelen en te benutten.

Centraal in haar beleid staan de zogenaamde zeven Erfgoedlijnen. Dit is een geografische structuur (kust, trekvaart, oude duinenrij, eiland, etc.), die meerdere monumentale stippen met één gemeenschappelijk historisch verhaal verbindt tot één streep of lijn op de kaart. Het zijn ensembles van erfgoed, landschap en water, die kwaliteit verschaffen aan de ruimte en beschikken over groot recreatief en toeristisch potentieel. Schoonhoven ligt binnen de erfgoedlijn "oude Hollandse Waterlinie."

1.3.3. Gemeentelijk beleid

Structuurvisie

De structuurvisie met de titel "Een vitale stad in het ~~aan~~^{aan} Hart" geeft onder andere een overzicht van de inbreidings- en uitbreidingslocaties binnen Schoonhoven. Veel van deze locaties hebben een hoge cultuurhistorische waarde. In de structuurvisie wordt hier in zekere mate rekening mee gehouden in de vorm van het in stand houden van de lobbenstructuur van de vestingstad en het laten binnendringen van het landschap in de stad. Daarnaast wordt cultuurhistorie als een belangrijk aspect gezien voor de ontwikkeling en versterking van het toerisme in de stad.

Binnen de verdere uitwerking van de plannen zoals opgenomen in de structuurvisie kan deze adviesnota bijdragen in het benutten van de cultuurhistorische waarden als onderdeel van de ontwikkeling van de stad op de gebieden van toerisme, stadsuitbreidingen en wonen en werken.

Cultuurhistorie is een begrip dat wordt gebruikt om de verschillende sporen van het menselijk handelen door de eeuwen heen, zowel bovengronds als ondergronds, aan te duiden. Eigenlijk wordt er daarbij uitgegaan van de beschavingsgeschiedenis. Het menselijk handelen is een doorgaans doelgerichte activiteit gekoppeld aan een bepaald moment in de tijd, de geografische kenmerken van een gebied en denkbeelden van mensen. De ene handeling roept een nieuwe op. Hierdoor ontstaat een kettingreactie zo ontstaat het cultuurhistorische 'verhaal' van een gebied.

Cultureel erfgoed omvat voorwerpen in musea, archeologische vondsten, archieven, monumenten en landschappen (materieel erfgoed), en ook de daaraan verbonden gebruiken, verhalen en gewoonten (immaterieel cultureel erfgoed).

Erfgoednota 2012 – 2017

Zoals in de aanleiding al genoemd, heeft het college zichzelf in de nota erfgoed onder andere ten doel gesteld het erfgoed van de gemeente Schoonhoven in kaart te brengen. Ten aanzien van de belangrijkste ontwikkelingsperiodes heeft de gemeente hier de focus gelegd op de periode tot 1830 en de periode tussen 1830 en 1940. Daarbinnen wil zij de verschillende verhaallijnen duidelijk in beeld brengen. Binnen de verhaallijnen komen verschillende waarden voor in verschillende gradaties van waardering. Variërend tussen hoge, middel en lage waarden. Daarnaast wil de gemeente de komende periode 100 nieuwe gemeentelijke monumenten aanwijzen. Deze komen deels voort uit de uitgevoerde inventarisatie.

Welstandsnota

De welstandsnota van de gemeente Schoonhoven is in 2011 herzien. Deze nota is gebiedsgericht ingedeeld en bevat beschrijvingen van de aanwezige ruimtelijke karakteristieken binnen de gebieden. Hieraan zijn algemene en specifieke criteria voor ontwikkelingen opgenomen. De gebiedsbeschrijvingen uit de welstandsnota zijn meegewogen in de waarderings voortkomend uit deze inventarisatie.

1.4. WERKWIJZE INVENTARISATIE

1.4.1. Oorspronkelijke uitgangspunten

De gemeenteraad van Schoonhoven heeft in 2012 haar historie samengevat in zeven thema's. Deze vormen het uitgangspunt voor de inventarisatie en bieden de context voor losse objecten en structuren. Het betreft de thema's:

1. Middeleeuwse ontginningen
2. Waterbeheer
3. Nederzettingen en bebouwing
4. Stadsvorming
5. Verdediging van stad en land
6. Bedrijvigheid en infrastructuur
7. Historisch groen

Deze thema's zijn het gevolg van een samenwerking met een door gemeente opgerichte werkgroep van lokale deskundigen op het gebied van archeologie en erfgoed. De zeven thema's vertegenwoordigen het totale ontwikkelingsbeeld van de gemeente in twee belangrijkste aandachtsperiodes. Te weten de ontwikkeling tot 1830 en de ontwikkeling tussen 1830 en 1940. Binnen de thema's komen verschillende soorten erfgoedwaarden voor. Deze kunnen worden vertaald naar gebieden, (infra)structuren, gebouwde objecten en historisch groen.

Met deze thema's in het achterhoofd is gestart met literatuuronderzoek en bestudering van historische kaartbeelden van de gemeente. Door de rol van Schoonhoven binnen de Hollandse Waterlinie zijn er relatief veel historische kaarten voor de gemeente beschikbaar. De gegevens van het literatuur- en kaartonderzoek hebben het grootste deel van de cultuurhistorische geheimen prijsgegeven. De uitkomsten zijn vervolgens getoetst aan de hand van historische prenten en foto's en niet onbelangrijk aan de realiteit. Dit laatste heeft plaatsgevonden aan de hand van een beknopte veldinventarisatie waarbij gekeken is naar de nog aanwezige resten in het landschap en de stad die verwijzen naar het historisch gebruik ervan.

N.B. In deze inventarisatie is alleen uitgegaan van het bovengrondse cultuurhistorisch erfgoed. De gemeente Schoonhoven heeft in 2011 ~~er~~ archeologische beleidskaart op laten stellen.

De resultaten van de hiervoor beschreven werkwijze zijn opgenomen in een inventarisatielijst aangevuld met een beknopte waardering per erfgoedwaarde. Tevens is de lijst in beeld gebracht op de cultuurhistorische waardenkaart. Beide resultaten zijn als bijlage bij deze nota gevoegd.

1.4.2. Aanpassingen tijdens inventarisatie

Tijdens de (veld)inventarisatie bleek in de vastgestelde cultuurhistorische thema's een overlap te zitten. Daardoor zouden waarden een relatie hebben, zoals de Middeleeuwse ontginningen en de bijbehorende infrastructuur, van elkaar gescheiden worden. Dit was tegenstrijdig aan het achterliggende idee dat de thema's samenhang moesten aanbrengen binnen de waardering van het erfgoed.

Na overleg met de werkgroep en de beleidsmedewerker erfgoed van de gemeente Schoonhoven is besloten een kleine verschuiving aan te brengen binnen de thematisering. De werkgroep heeft daarbij wel de nadrukkelijke wens geuit de historische lijnen van zowel het buitengebied als de stad binnen de verschillende thema's zo helder mogelijk in beeld te brengen. Met dit uitgangspunt in het achterhoofd is de inventarisatie afgerond aan de hand van de volgende thema's:

1. Middeleeuwse ontginningen (incl. bijbehorende infrastructuur en bebouwing)
2. Nederzettingen, bebouwing en stadsvorming (incl. bijbehorende infrastructuur)
3. Verdediging van stad en land
4. Waterbeheer
5. Bedrijvigheid, met een onderverdeling in:
 - a) zilverwerkplaatsen,
 - b) fabrieken,
 - c) overige bedrijvigheid
6. Historisch groen

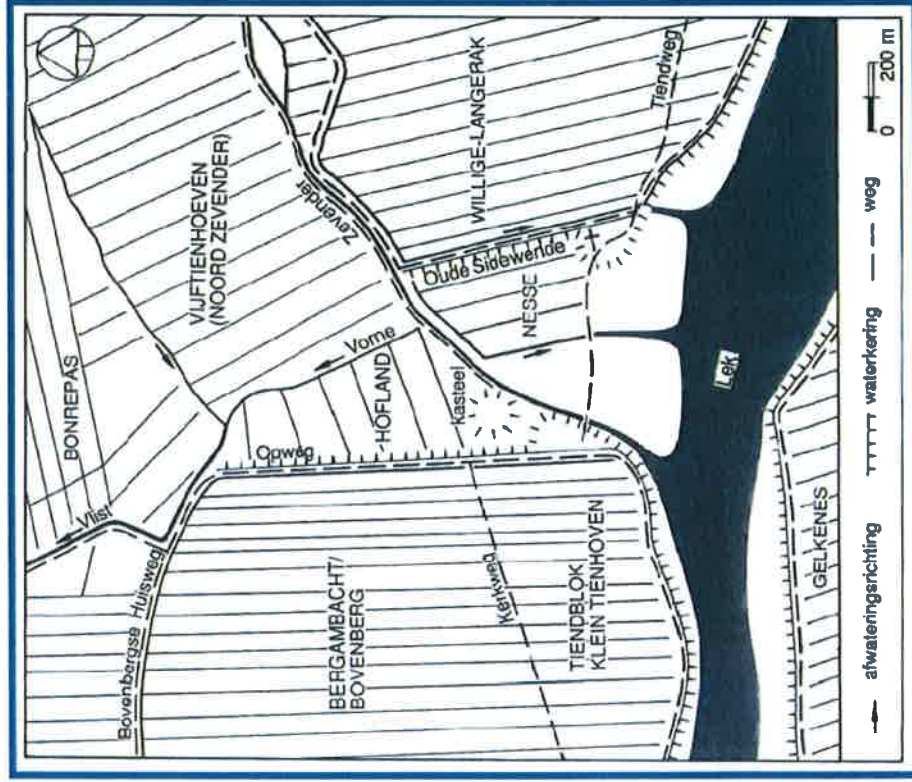
Een tweede aanscherping die tijdens het proces heeft plaatsgevonden is een aanvulling van de selectiecriteria. Uitgangspunt waren de criteria zoals deze door het rijk zijn geformuleerd voor waardering van erfgoed. Schoonhoven is echter dusdanig rijk dat aanvullende criteria voor het selecteren van erfgoed noodzakelijk zijn om te voorkomen dat deze inventarisatie leidt tot ~~een~~ het bekende 'bevriezen' van de gemeente. De aanvullende criteria hebben met name betrekking op de (gebouwde) objecten binnen een thema. In bijlage I zijn de selectiecriteria opgenomen.

1.4.3. Begrenzing inventarisatie

In de erfgoednota 2012 – 2017 is vastgelegd dat de inventarisatie van het erfgoed plaats zou vinden binnen de twee tijdperiodes 14^e eeuw – 1830 en tussen 1830 en 1940. Het rijksbeleid is echter al verder. Het rijk hanteert een 50-jaren grens en selecteert momenteel erfgoed tot aan 1963. Tijdens de inventarisatie is in overleg met de betrokken wethouder en de werkgroep besloten aan te sluiten op de landelijke leeftijdsgrens. Daarmee is

de inventarisatie uitgebreid met de naoorlogse ontwikkelingen binnen Schoonhoven. Hierin vallen onder andere enkele binnen de stadsmuren gelegen ontwikkelingen evenals enkele uitbreidingswijken ten noordwesten van het centrum.

Afbeelding 1 Schoonhoven Pre-stedelijke fase omstreeks 1250 (uit: Historische Stedenatlas van Nederland, dl 5, p.7)

loopt door

Afbeelding 2 detail Satelliefoto Schoonhoven met in rood aangegeven de Oude Sidewende (foto Google earth).

HOOFDSTUK 2

Schoonhovense geschiedenis in thema's

De ruimtelijke kwaliteit van de gemeente Schoonhoven wordt bepaald door de rijke historische ontwikkeling van de gemeente. Niet alleen de gebouwde omgeving ademt deze rijkdom van eeuwen aan ontwikkeling uit. De landelijke gebieden rondom de kern zijn doordrenkt van deze historie en hebben hun stempel gedrukt op de ontwikkeling van de stad Schoonhoven. De kwaliteit in deze gebieden is het directe gevolg van de geografische onderlegger gecombineerd met eeuwen aan menselijk handelen. De geschiedenis van de stad geeft een beeld van de samenhang tussen (gemaakt) landschap en stadsontwikkeling.

In de navolgende paragrafen wordt de geschiedenis van de stad omschreven aan de hand van de door de raad vastgestelde thema's. De omschrijving van de geschiedenis is niet uitputtend. Het bevat een omschrijving op hoofdlijnen als basis voor de cultuurhistorische kernkwaliteiten en de inventarisatie. In de bijlage wordt een uitgebreid beeldoverzicht van de ontwikkeling van Schoonhoven gegeven aan de hand van historische kaarten.

2.1 MIDDELEEUWSE ONTGINNINGEN

PERIODE TOT 1830

De pre-stedelijke fase van Schoonhoven wordt bepaald door de natuurlijke waterlopen in het gebied. Gelegen ten noorden van de Lek, op de grens van de Krimpener- en Lopikerwaard is de bodem rondom Schoonhoven deels gevormd door deze getijdenrivier. Het gebied werd gekenmerkt door veenmoerassen met brede rivierbeddingen en uit klei opgebouwde oevers. De veenmoerassen waren ontstaan nadat de Noordzee het gebied niet meer kon bereiken als gevolg van de ontwikkeling van de Oude Duinen (aanvang ca. 3000 v. Chr.). Zo ontstond oppervlakteveen achter de Oude Duinen op de strandvlakten. Na deze ontwikkeling heeft de zee in dit gebied geen invloed meer gehad, alhoewel dat in veel andere gebieden wel het geval was. In de gehele Krimpenerwaard ligt daardoor het veen aan de

oppervlakte met uitzondering van de oevers langs de Lek, de Vliet en de Zevender. Daar is een laag klei afgezet over het veen met een dikte van 1 tot 5m. Ook in de Lopikerwaard is het veen voornamelijk afgedekt met klei. Slechts op een enkele plaats ligt het veen daar aan de oppervlakte. Ten noorden van de nederzetting Schoonhoven is de bodem gevormd door een vermenging van veen en klei.

Deze bodemgesteldheid had tot gevolg dat in het gebied rondom het huidige Schoonhoven eigenlijk nauwelijks werd gewoond. De natte veenmoerassen vormden geen aantrekkelijk woongebied. Slechts op een enkele plek aan de Lek en de Hollandse IJssel werd op de stroomruggen en oeverwallen gewoond. Deze woongebieden lagen echter meer oostelijk van Schoonhoven in de huidige provincie Utrecht.

Het hierboven omschreven landschap was het landschap waarmee de Middeleeuwse bewoner van het gebied aan de slag moest om de woestijn tot cultuurland te vormen. Blijkens aartsdiakonaten was de ontginning in de gouw tussen Lek en Hollandse IJssel in de 1^e eeuw al een flink stuk op gang. De veen- en klei-op-veen-gronden werden aan de hand van systematische aanleg van sloten geschikt gemaakt voor veeteelt en akkerbouw. Hierdoor ontstonden opstrekende kavels met op de koppen boerderijen. De oudste ontginningen lagen op de stroomruggen en langs de benedenlopen van de veenriviertjes, zoals de Vliet en de Zevender. Deze natuurlijke wateringen vormden een belangrijke basis voor die ontginningen. Bij de ontginningen van het gebied werd de bovenloop van de Vliet vergraven. Dat deel draagt nu de naam Voorne.

De iets jongere ontginningen hebben een gegraven veenwatering of natuurlijk veenwatering als basis van de ontginning. In de binnenlanden werd pas vanaf de tweede helft van de 1^e eeuw gestart met de ontginningen en deze werden zo nodig voorzien van voor- zij- en achterkaden. Langs de rivieren was er al vroeg sprake van dijkes met daarin sluisjes.

De belangrijkste ontginningen in het gebied liggen aan weerszijden van de Voorne (afb. 1). Ten westen daarvan ligt de ontginning Bergambacht – Bovenberg en ten oosten daarvan de polder Willinge – Langerak (Noord en Zuid-Zevender). De polder Willinge werd gescheiden van Bergambacht door een kade aan de westzijde van de polder, of wel de 'Oude Sidewende'.

Bovenberg *Zuid Zevender*

Deze structuur is nu ook nog in het landschap herkenbaar (afb. 2). Het noord-zuid lopende deel van de Opweg kan gezien worden als een begrenzing van de polder Bergambacht. Ook deze weg was een kade. In deze polder lagen verder een tweetal tiendblokken. Te weten Groot en Klein Tiendhoven, waarvan de (koren)tienden werden verdeeld over de heer van Schoonhoven en de heer van Bergambacht⁵.

Het gebied hiertussen bestaande uit het Hofland en de Nesse waren restontginningen. Alhoewel het Hofland blijkens een rentmeestersrekening uit het midden van de 15^e eeuw wel tot de polder Bergambacht werd gerekend.⁶ Deze twee restgebieden werden pas later verdeeld in hoeven.

Verschillende bronnen, zoals tiendrechten, vermeldingen van nederzettingen, relaties tussen moeder- en dochterparochies, e.d. tonen aan dat rond ca. 1200 alle ontginningen in het gebied gereed waren ten noorden van de Lek. De verantwoordelijkheid voor alle ontginningen lag in handen van de bestuurders in de regio, zoals de graven van Holland en de bisschop van Utrecht.

2.2. NEDERZETTINGEN, STADSVORMING EN BEBOUWING

PERIODE TOT AAN 1830 EN PERIODE TUSSEN 1830 EN 1963

In de onder 2.1. omschreven ontwikkeling is er nog geen sprake van een echte nederzetting. Alhoewel de naam al in het midden van de 13^e eeuw in oorkondes voorkomt, zal er op dat moment niet veel meer zijn geweest dan een versterkt huis van de familie Van der Lede ter plaatse van het latere kasteel en enkele huisjes daar omheen. Schoonhoven was in die tijd een beleende heerlijkheid. Enkele decennia later in 1280 is er sprake van een leengoed met een recht (rechtspraak) en poort. Dan heeft er een duidelijke stedelijke ontwikkeling plaats gevonden, waardoor Schoonhoven als stad vorm heeft gekregen.

Schoonhoven ontstaat dus rond het midden van de 13^e eeuw in de monding van de Zevender op het moment dat de ontginningen in het gebied zo goed als afgerond zijn. De vorm van de ontginningen hebben een

enorme invloed gehad op de aanleg van het stratenpatroon. De stadslattegrond was geen zelfstandige ontwikkeling, maar werd gevormd op de reeds bestaande ontginningen van Bergambacht – Bovenberg en Willijge – Langerak. Nog steeds is dat herkenbaar aan een beperkt hoogteverschil tussen de oost- en westzijde van de Haven. Maar dat is niet het enige wat zichtbaar is in de stad en herinnert aan de pre-stedelijke fase. De stad ontwikkelde zich direct aan de westzijde van de polderkade van Bergambacht. Zo kwamen het westelijke deel van de Haven, de Oude Haven en de Koestraat gereed. Ook ten oosten van de Haven werd gebouwd, maar de ontwikkeling was daar in eerste instantie beperkt tot de oostelijke Haven.

Uit deze vroeg stedelijke fase dateren ook twee belangrijke infrastructuren die nog altijd zichtbaar zijn in het stratenpatroon. Te noemen zijn de huidige Kerkweg met doorloop in de C.G. Roosweg en de weg tussen de kerk van Willijge – Langerak en het centrum van Schoonhoven. Deze laatste is terug te vinden in het tracé Stadhuistraat – Carmelietenstraat – Meent – Montignylaan. De eerst genoemde weg is van onbekende ouderdom en gezien de ligging heeft deze oorspronkelijk dienst gedaan als tiendweg. De tweede genoemde weg was een belangrijke verbinding tussen Haven van Schoonhoven en de kerk in Willijge. De loop van deze verbinding bepaalde voor een deel de positionering van de erven in het centrum van Schoonhoven. Maar ook de Zevender, die dwars door Schoonhoven liep, is nog terug te zien in het huidige tracé van de Lange Weistraat.

In de 14e eeuw groeide Schoonhoven gestaag. Dit was mede ingegeven door de in 1300 verleende vergunning voor aanleg van stadswallen. De stad groeide in het zuiden richting de Lek en aan de oostzijde van de Zevender. In deze periode zullen de Tol en de Korte Dijk zijn aangelegd. De stadsuitbreidingen leidden ertoe dat de Zevender steeds meer werd beperkt tot een smalle sloot en uiteindelijk in 1933 werd gedempt.

Rond het midden van de 14^e eeuw werd een sluis aangelegd ter plaatse van de oude dam aan de Haven. Een verzwakking van de waterkering, maar mogelijk een verbetering van het scheepverkeer en de handel binnen Schoonhoven. Tot 1572 werd ook de stad in westelijke richting uitgebreid en ontstond naast de Koestraat de Havenstraat. Niet lang daarna zal ook de

⁵ Visser 1964, p. 21.

⁶ idem

Scheepsmakerhaven met haar nijverheid zijn aangelegd. De jaren daarna, tussen 1585 – 1590 werden de Wal, het bastion en het Keizersbolwerk aangelegd. De daaropvolgende verbeteringen van de stadswallen en bolwerken (zie verder paragraaf 1.3.) in de 17^e en 18^e eeuw, vergrootte het grondgebied binnen die omwalling. Dit had echter niet direct gevolgen voor de groei. Het duurde nog tot in de 19^e eeuw voor de open stukken binnen de stad aan de zijde van de Oude Singel bebouwd zouden worden. Opvallend binnen de gehele ontwikkeling van het stratenpatroon is dat deze strak de verkavelingsrichtingen blijft volgen van de Middeleeuwse ontginning. Daardoor is binnen de oude stadsmuren en bolwerken nog steeds het middeleeuwse landschap afleesbaar.

In de 20^e eeuw groeide Schoonhoven gestaag door. Gebieden aan de west- en noordwestzijde van de middeleeuwse omwalling die nog tot ver in de 19^e eeuw braak hadden gelegen werden in de vroege 20^e eeuw verder volgebouwd. Deels was er dus sprake van inbreiding. Vanaf het midden van de 20^e eeuw werd er echter gezicht naar ontwikkelingsruimte buiten de bestaande stad en zo ontstonden de wijken ten noordwesten en ten oosten van het centrum. Deze braken meer met de oude onderliggende landschappelijke structuren, waardoor op deze plekken het landschap minder afleesbaar is geworden.

1.2.1 Het kasteel

Binnen de stadsontwikkeling nam de ontwikkeling van het kasteel een geheel eigen positie in. Tot het kasteel behoorde een omvangrijk gebied met een marktvel en landerijen. Onder andere de restontginning 't Hofland was tot het eigendom van het kasteel te rekenen. Het centrum van het terrein werd bepaald door de burcht en de voorburch. Deze laatste was voorzien van kleine bedrijfsgebouwen ten behoeve van het kasteel. In 1518 ging het kasteel in vlammen op. Het werd nog één keer bewoonbaar gemaakt, maar in 1540 werd het kasteel definitief afgebroken. Daarmee verdween deze volledig uit het stadsbeeld en de ruimtelijke inrichting van de stad.

1.2.2. De Hem

Ten westen van de stedelijke bebouwing van Schoonhoven, tussen voormalige Kerkweg (huidige C.G. Roosweg) en de Lek lag het St. Michaelsklooster. De plaats waar dit klooster in 1396 werd gebouwd was in gebruik als boomgaard en was onderdeel van een klein buurtschap aan een weggetje dat vanaf de Lekdijk het land in-lep.

De gemeenschap van de broeders bestond eerst uit enkele losse huisjes rond een kapel. Na een brand werd in 1407 de grondslag gelegd voor een klooster. Men noemde het klooster terloops: de Broeders in de Boomgaard of Broeders in de Hem. Waarbij 'Hem' ook een verwijzing kan zijn naar een inham in de Lekdijk.

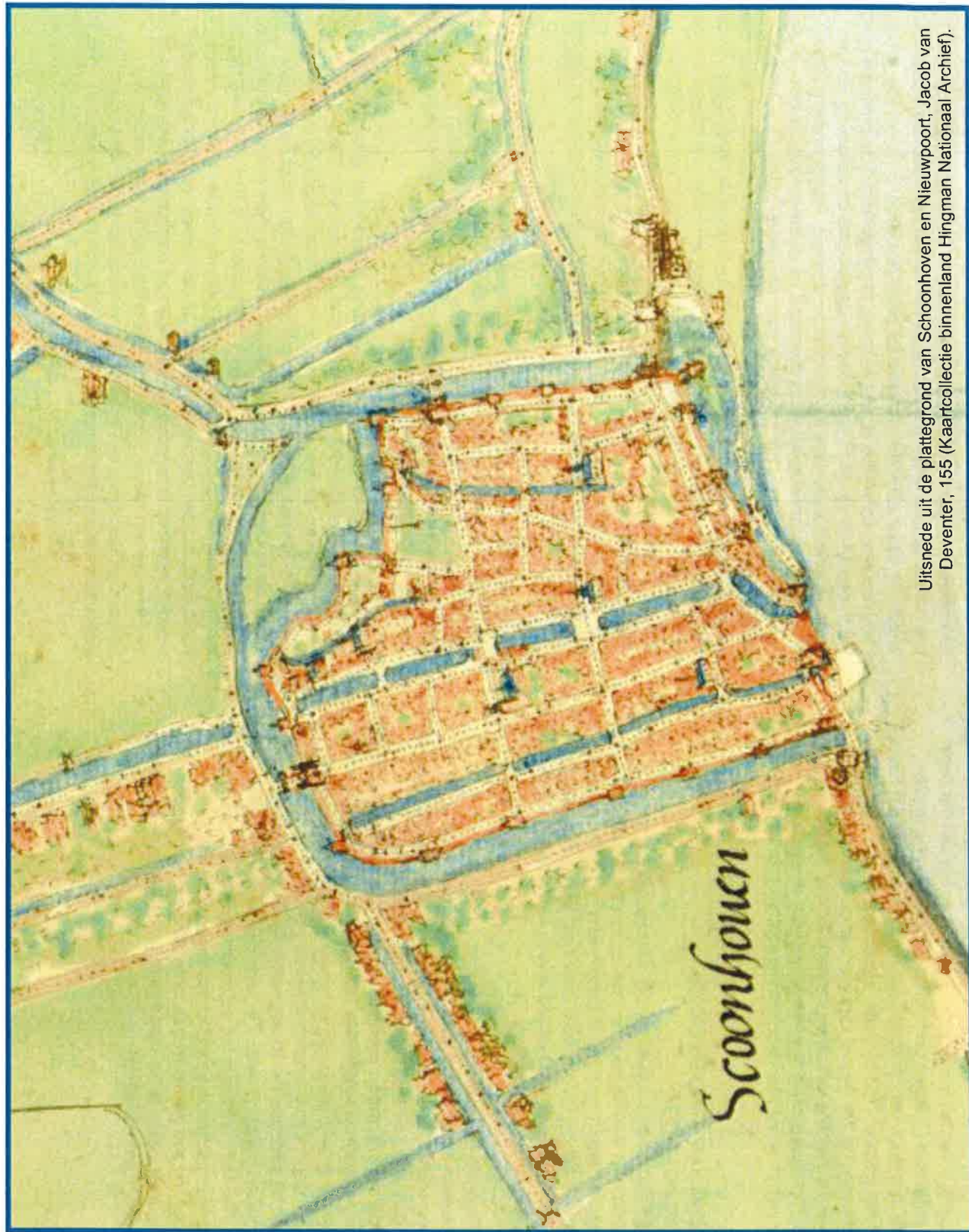
In 1494 werd het klooster door de bliksem getroffen en brandde het geheel af. Ten behoeve van de herbouw van het klooster beoefenden de broeders de boekdrukkunst. Met hulp van andere kloosters en de eigen inkomsten kon het klooster hersteld worden. Niet voor lang. Nog geen eeuw later, in 1572, werd het klooster door Lumey bezet. De broede^{rs} werden gemarteld en de gebouwen in de as gelegd. Het klooster werd niet meer herbouwd. De resterende gronden werden later weer in gebruik genomen als akkerland en voor veeteelt.

1.2.3. Versterkte Huis te Zevender

In de Middeleeuwen vormde zich op de kleilagen rond het veenstroompje de Zevender een buurtschapje. In eerste instantie heette dit 'Vijftienhoeven'. Toen het gebied in de 13^e eeuw eigendom werd van de familie Zevender kreeg het gebied een haar huidige naam. Onderdeel van dit buurtschapje was een versterkt huis. De voormalige ligging hiervan is nu nog in het landschap herkenbaar.

1.2.4. Willinge Langerak

Dit dorpje wordt voor het eerst in 1272 in akten genoemd. Het betreft dan de Heerlijkheid Willinge Langerak. Er is in die tijd al een parochiekerk aanwezig. Dat wijst weer op de aanwezigheid van een redelijk aantal bewoners van het gebied.

Uitsnede uit de plattegrond van Schoonhoven en Nieuwpoort, Jacob van Deventer, 155 (Kaartcollectie binnenland Hingman Nationaal Archief).

Het op een verhoging in het landschap gelegen kerkje en het aan het begin van de huidige Montignylaan gelegen oude raadhuis worden nog steeds gezien als de oude dorpskern van Willinge Langerak. Dit ondanks dat het grootste deel van het dorp in 1943 bij Lopik is gevoegd.

van het dorpsgebied

De ligging van het kerkje op een heuvel verwijst naar de landschappelijke situatie ten tijde van de stichting van de eerste kerk. Er was duidelijk sprake van een nat landschap en mogelijke overstromingen van de Lek. De verhoging of terp was aangelegd ter bescherming van het gebouw in slechtere tijden.

2.3. VERDEDIGING VAN STAD EN LAND

PERIODE TOT AAN 1830

De verdediging van stad en land was tweeledig. Enerzijds was er de Schutterij die in steden en dorpen voor de interne veiligheid zorgde. De omwalling van de stad daarentegen moest zorgen voor bescherming tegen aanvallen van buitenaf. Schoonhoven werd door haar ligging daarnaast een belangrijke spil in de verdediging van Holland binnen een netwerk van forten langs de (Oude) Hollandse Waterlinie.

2.3.1. Stadsomwallingen en bolwerken

De in de Middeleeuwen aangebrachte omwalling bleek tijdens de Tachtigjarige oorlog onvoldoende te zijn. Geslacht van de Spanjaarden en de Geuzen zorgden ervoor dat de stad zich al aan het begin van de Tachtigjarige oorlog in 1575, moest overgeven. In 1582 werd gestart met de aanleg van nieuwe en betere versterkingen. De helft van het bolwerk, tussen de huidige algemene begraafplaats en de wallen van de Veerpoort, kwam binnen twee jaar tot stand. Deze aanpassing leidde ook tot een stadsuitbreiding aan de zuidzijde. De Scheepmakershaven werd aangelegd met voornamelijk nijverheidsgebouwen. De jaren daarna, tussen 1585 – 1590 werden de Wal, het Bastion en het Keizersbolwerk aangelegd. Delen van de oude muur werden gerenoveerd en sommige delen werden vernieuwd. Zo ontstond een geheel nieuwe omwalling met versterkte bastions aan de zuid- en oostzijde. In 1601 kwam dit deel met de bouw van een nieuwe Veerpoort gereed (afb. 3).

Een nieuw rampjaar voor de stad vond plaats in 1672. Schoonhoven was toen reeds benoemd tot een van de forten binnen de Hollandse Waterlinie. In dat jaar vielen de Fransen binnen en bleek de noord- en westzijde van de Middeleeuwse omwalling ernstig in verval te zijn geraakt. Schoonhoven werd weer ingenomen. In 1673 werd daarom gestart met de voltooiing van de vestingwerken zoals deze ruim een eeuw daarvoor waren bedacht (afb. 4). Het Oud-Hollandse stelsel werd toegepast en daarmee was het één van de laatste voorbeelden in deze, voor de toen heersende ideeën, verouderde vorm. Met de complettering van de bolwerken werd Schoonhoven weer een volwaardige deelnemer in de Hollandse Waterlinie en de verdediging van de Hollanden. De westelijke uitbreidingen vonden ver buiten de Middeleeuwse omwallingen van de Havenstraatsewal plaats omdat er ruimte nodig was voor de vele troepen in de stad. Eind 17e eeuw waren deze vestingwerken afgerond, maar aan de ravelijnen, die daarbuiten lagen is nog tot ver in de 18e eeuw gewerkt. Niet dat deze vergroting van de stad tot directe uitbreiding ten westen van de Oude Singel heeft geleid. Dat duurde nog tot ver in de 19e eeuw.

De bolwerken waren geen doellose elementen in de stad. Ze werden door allerhande nijverheden gebruikt. Op de kaart van Blauwe uit 1648 – 1649 is duidelijke te zien dat de bolwerken aan de oostzijde van de stad verschillende functies hebben. Variërend van kleiputten tot het plaatsen van raamwerken voor de textielnijverheid.

De fraaie vestingwerken hebben ook weinig functie meer gehad. 1816 betekende het einde voor de 'vesting'-stad Schoonhoven. Door de ontwikkeling van de Nieuwe Hollandse Waterlinie verloor Schoonhoven haar rol in de verdediging van Holland. Schoonhoven werd niet langer gezien als strategisch punt binnen de linie. Net als andere vestingsteden die hun rol verloren, werd Schoonhoven ontmanteld. Dit had tot gevolg dat de terreinen die ruim twee eeuwen lang als bastions hadden gediend ineens hun functie hadden verloren, waardoor ze ten dienste van de stad konden worden ingericht. Er werden wandelpaden en plantsoenen aangelegd. Op zich was dat niet nieuw, want in de niet ontmantelde fase werden de bastions en vestingwerken gebruikt als wandelgebied voor de burgers. De veelal met hakhout beplante omwallingen waren daar zeer geschikt voor.

Het verschil in de 19e eeuw was echter dat er een echte wandeling werd aangelegd met uitzichtpunten over het omringende landschap. Op één oostelijk bastion werd een katholieke kerk met begraafplaats aangelegd. Op het zuidoostelijke bastion werd een algemene begraafplaats aangelegd. De kadastrale minuut van 1828 geeft een fraai inzicht in deze ontwikkeling. Het schept een beeld van de publieke wandelpaden en de particuliere tuinen.

2.3.2. Garnizoenstad

Na de Tachtigjarige Oorlog besloot de overheid om op verschillende plaatsen in de Hollanden garnizoenen te vestigen. Dat gebeurde niet zoals nu in een kazeme. Je moest als militair zelf op zoek naar een slaapplek. Meestal was dit bij burgers thuis of in een tentenkamp.

Wel moest het oorlogsmaterieel en de voorraden ergens worden opgeslagen. Daarvoor werd in Schoonhoven aan de Oude Haven een arsenaal ingericht (thans silvermuseum). Na de ontmanteling van 1816 kreeg ook het arsenaal een nieuwe functie. Maar tegen het midden van de 19^e eeuw kwam de militaire functie toch weer terug naar Schoonhoven en werd er wederom een garnizoen in de stad gelegerd. Het arsenaal werd in het midden van de 19^e eeuw verbouwd tot kazeme. Daarmee kreeg Schoonhoven midden in de stad een militaire functie met alle roering die daarbij hoorde. Tot in ~~de~~ 1967 is de situatie zo gebleven. In dat jaar verliet het laatste garnizoen de stad definitief.

2.3.3. Stadsschutterij

Rondom het Doelenplein in Schoonhoven was de stadsschutterij geplaatst. Het Doelenplein zelf was het oefenterrein voor de stadswachten. Het Doelenhuis aan het plein was de plek waar de schutters samen kwamen en de burgerkrijgsraad vergaderde. Achter het Doelenhuis was een open ruimte met erfafscheiding die werd gebruikt als oefen schietterrein. Binnen de stedenbouwkundige ontwikkeling van de stad is deze bijzondere plek nog steeds duidelijk herkenbaar. Niet alleen in de grote open ruimte, die nu als marktplaats in gebruik is, verwijst naar deze historie. ~~Ook de~~ grootsehalige architectuur langs het plein komt voort uit deze functie.

2.4. WATERBEHEER

PERIODE TOT AAN 1830 EN PERIODE 1840 - 1963

Het waterbeheer in Schoonhoven richt zich aan de Zuidzijde op de Lek. Deze grote rivier heeft een grote invloed gehad op de ontwikkeling van het grondgebied direct aan de rivier. Aan de andere drie zijden van Schoonhoven is het waterbeheer niet minder relevant. De ontgonnen polders vragen constante aandacht in het beheer en de waterstanden.

2.4.1. Beheersing van de Lek

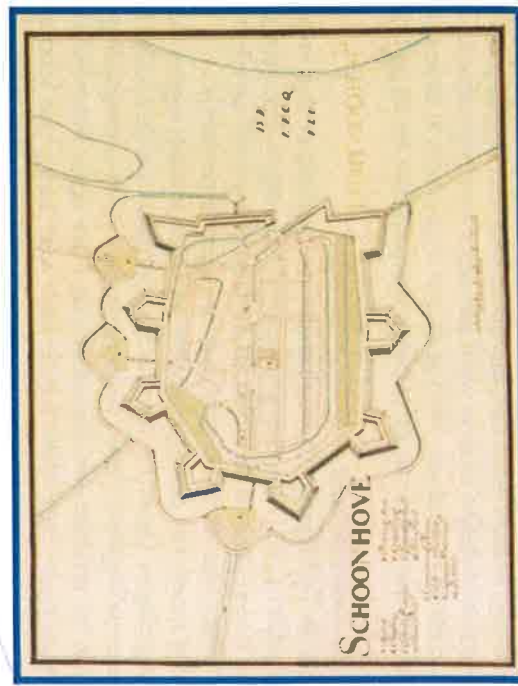
De Lek kende getijden en daarnaast vele overstromingen in de seizoenen. Het ontgonnen landschap en ~~de~~ het 'gewone' hoogwater van de Lek lagen bijna op gelijke hoogte. Ieder jaar trad de rivier minimaal één keer buiten zijn oevers. Wanneer dit gebeurde nam de rivier zandsediment mee dat oeverwallen langs de rivier vormde. Op andere plekken, in de kommen die tussen oeverwal en bedding ontstonden, daalde het slib neer. Dit begroeiende weer, waardoor de rivierbedding regelmatig verplaatste. De lage oeverwallen (tot ca. 1m) vormden te weinig bescherming. Om deze reden waren er bij de ontginningen van het gebied al gelijk kades aangelegd op de bestaande ~~oeverwallen~~, die de Lek tegen moesten houden. De kades boden, in de natuurlijke kommen, ruimte aan enige mogelijkheid buiten de oevers te treden zonder dat het water gelijk tegen de kades aanklotste. De bedijking van de Lek loopt niet als een rechte lijn door het landschap en langs de Lek. Dit is het gevolg van het gebruik van de bestaande oeverwallen. Deze waren ook niet recht en lagen, afhankelijk van de loop van de bedding en het hoogteverschil in het landschap, dichter naar of verder weg van de rivierbedding. De dijk heeft daardoor ook in de huidige situatie een natuurlijke vorm.

Deze vorm van waterkering was al voor 1150 aanwezig. De hoogte van de kades en later dijken werd naarmate de tijd vorderde steeds verder verhoogd. Dat gebeurde met klei dat vlak bij de waterkeringen werd uitgestoken. De kleilagen op de waterkering werden aangestampt met mensenvoeten of door er schapen te laten lopen. In de periode rond 1300 waren de kades langs de Lek slechts 1.40 meter hoog, aan het eind van de 17^e eeuw een ruime 3 meter en in de huidige situatie circa 6 meter.

*Guccardine
i.p.v.
Boxhorn*

Afbeelding 3 Kopergravure van Schoonhoven, Marcus Boxhorn 1632.
(Antiquarische afbeelding van internet).

Afbeelding 4 Tekening van de vesting Schoonhoven. Genesis Paen, 1698 (Kaartcollectie Binnenland Hingman, Nationaal Archief).

Plattegrond van Schoonhoven uit Blaeu's Toonheel der Steden, 1652
(afbeelding Wikipedia)

De dijken waren verboden gebied voor elke vorm van verkeer. Het risico van verzakkingen of aantasting door het karren of ruiters was te groot. Pas in de 17^e eeuw werden dijken begaanbaar voor boeren karren. Net als de meeste wegen in Nederland waren ook deze dijkwegen onverhard. Pas vanaf het midden van de 19^e eeuw werden de wegen op de dijk verhard met zand en grind.

De bedijking loopt door de stad Schoonhoven heen. De Lekdijk – oost loopt door tot aan de Wal en daar neemt de in de 14^e eeuw aangelegde Korte Dijk de functie verder over. De bedijking wordt onderbroken ter plaatse van De Kat. Hier is ruimte voor de Lek om de stad binnen te komen. Een dam en later de sluizen moesten voorkomen dat de Haven zou overstromen bij hoog water.

In het westen biedt de hoge Lekdijk-west de bescherming tegen het wassende water van de Lek.

Schoonhoven ligt op de grens tussen de Lopiker- en Krimpenervaard. De limiet- en grenspalen van deze twee waterschappen staan op de Lekdijk-Oost. Maar er een bouwkundig gegeven dat de aanwezigheid van de twee verschillende waterschappen duidelijk zichtbaar maakt in het landschap. In de Lopikervaard werd het niet toegestaan om op of dicht op de dijk te bouwen. De reden hiervoor was het voorkomen van schade door doorbrekend kwelwater. Andere waterschappen hadden daar minder moeite mee en lieten bebouwing op de dijken en er dicht achter wel toe. Dit is direct zichtbaar op de Lekdijk-oost en de Lekdijk-west. In het oosten staan de boerderijen relatief ver van de dijk. Alleen jongere gebouwen staan dichter onder aan de dijk. Op de Lekdijk-west staan meerdere vroeg 20^e eeuwse gebouwen op de tijd en 19^e eeuwse boerderij gelijk achter de dijk. Hier waren de regels duidelijk anders.

2.4.2. Waterbeheer in de polder

Bij de ontginningen rondom Schoonhoven werd gebruik gemaakt van een aantal natuurlijk veenwateringen, zoals de Zevender en de Vlist. Er werden ook nieuwe verbindingen gegraven zoals de Achterwetering en de Voome. Deze vier waterlopen vormen de belangrijkste afvoeren voor het polderwater. In het landschap staan op verschillende plekken molens die nog steeds helpen bij het bemalen van de polders. De meest opvallende is de

molen Bonrepas aan de gelijknamige weg. Enkele molens in het gebied zijn inmiddels vervangen door elektrische gemalen, zoals aan het Vinkenpad. In het landschap zijn de oude molenplaatsen nog steeds herkenbaar aan de aanwezige landschappelijke structuur van waterlopen en kleine, overwegend cirkelvormige, door water omsloten percelen.

N naast de brede afwateringssloten, de molens en gemalen zijn met name de kavelsloten een belangrijk onderdeel van het landschap. Deze zorgen ervoor dat afzonderlijke kaveldroog blijven en geschikt blijven voor veeteelt. Het agrarisch landschap werd ingericht voor breder gebruik. Het natte karakter maakte het uitermate geschikt voor de aanleg van rietlanden langs de wateringen. Deze werden gemaaid en als materiaal voor verschillende huishoudelijke producten. Tussen de wei- en akkerlanden werden ook gebieden met hakhout aangebracht. Dit groeide voornamelijk goed op de iets hoger gelegen kades. Hierdoor zijn ook in het huidige landschap de kades nog herkenbaar de beplanting van iepen, elzen. Wilgen groeiden ook op nader delen en deze staan ook direct langs de oevers van de wateringen en in de polders.

2.5. BEDRIJFVIGHEID

PERIODE TOT AAN 1830 EN PERIODE 1840 - 1963

De ligging van Schoonhoven aan de Lek en de Vlist en de aanleg van de Haven maakten het mogelijk voor de stad om zich te ontwikkelen naar een handelsgerichte gemeente. Schoonhoven heeft echter bij de riviervaart op de Lek te kampen gehad van de invloed van Dordrecht, die wilde voorkomen dat Schoonhoven aan het internationale handelsverkeer deelnam. Ondanks de tegenwerking lukte het de Schoonhovenaren om al in de 14^e eeuw graan te verhandelen met Noord-Frankrijk ten behoeve van de bierbrouwerijen in de stad. Rondom de Haven was er sprake van verschillende nijverheden die af en toe opbloeiden of juist weer afzwakten. Zo komt rondom Schoonhoven Hennep- en hopteelt voor. Tegen 1500 namen veeteelt en visserij een vlucht, met name de zalmvisserij was bekend. In de stad is er textielnijverheid met lakenweverijen en -ververijen. touwslagerijen en oliemolens.

De aanleg van de scheepmakershavens gaf ook aan de industrie onder andere gekoppeld aan de scheepvaart een impuls. Zeilmakerijen, timmerbedrijven, pannen- en pottenbakkerij en een tapijtweverij vestigden zich allemaal aan deze nieuwe havens. Ondanks alle bloeiende nijverheden en industrieën moet de verzorgende functie als doorvoerhaven van producten (lokale kaas, boter, zalm e.d.) naar het achterland en als marktplaats niet onderschat worden. Juist daaruit kwam een groot deel van inkomsten. Er werd al vroeg in de 16^e eeuw gesproken over jaarmarkten die drie keer per jaar werden gehouden. Juist deze twee functies hebben Schoonhoven van economische wisselvalligheden behoed.⁷

2.5.1 Goud- en zilversmederijen

Een van de belangrijkste van de nijverheden waren de goud- en zilversmeden. In de 17^e eeuw, toen de vraag naar zilver hoog was, ontstond er een bloeiende handel. De grote zilversmeesters maakten zilverwerken op bestelling. Daarnaast werd de stad bevolkt door kleinere zilversmeden die op eigen risico seriematig producten maakten voor de verkoop. Specialisatie zorgde ervoor dat de zilversmederijen in de 18^e en 19^e eeuw verder konden groeien. In 1798 zijn er in de stad 40 patroons (werkplaatsen) en 80 werknemers. Door de snelle groei van het aantal werknemers, werden ook de werkplaatsen steeds groter.⁸ Na het vertrek van de Fransen verkeerde het land in crises, waardoor ook de zilverindustrie halveerde. De reden dat het zilver niet geheel uit Schoonhoven is verdwenen, komt door de snelle groei van de rijkdom op het platteland. Tegen het midden van de 19^e eeuw is de zilverindustrie weer op het niveau van een eeuw daarvoor. Tot aan het begin van de 20^e eeuw is deze industrie bloeiend gebleven. Nog steeds is Schoonhoven bekend om haar zilver. Het ambacht wordt nog steeds overgedragen aan nieuwe leerlingen in de Ambachtsschool. Deze industrie bevindt zich voornamelijk rondom het centrum van de stad. De Haven, Oude Haven, Koestraat, Havenstraat en Havenstraatsewal huisveste zilversmeden. Deze waren meestal gelegen op de achterterreinen van de woonhuizen. Het betreft ateliers met een haard en grote hoge

⁷ Henderikx (1990), p.10

⁸ Idem, p. 20

ramen voor de toelating van daglicht. Daarmee is het een zeer herkenbare architectuurtypologie binnen de industrieën.

2.5.2 Fabrieken

De positie van Schoonhoven aan het water bood veel mogelijkheden voor transport. Vanaf de 18^e eeuw vestigden zich verschillende fabrieken zich in Schoonhoven vanwege de gunstige positie.

De opvallende bedrijfstak, naast de goud- en zilversmederijen, was de verfindustrie. De loodwitindustrie kwam in 1778 naar Schoonhoven.

Loodwit was lange tijd een belangrijke grondstof voor verven, pleisters en plamuur. Alhoewel het lood een gevaarlijke stof was, waar openlijk door de medewerkers met werd gewerkt, werden de eerste toespelingen op het gevaar van de stof pas in de late negentiende eeuw gemaakt.

De fabriek werd uiteindelijk de grootste loodwitproducent van Europa. Tot 1996 heeft de fabriek in Schoonhoven gefunctioneerd. De fabrieken zijn inmiddels gesloopt.

Een ~~tweede~~ verf fabriek in Schoonhoven was van de gebroeders Schreuder (later Hasco). Zij pretendeerde in 1902 de eerste producent van kant-en-klare verf voor huishoudelijk gebruik te zijn. ~~Dit was echter niet het geval omdat al in 1890 verschillende fabrieken gebruiksklare verf produceerden.~~

Zij legden zich steeds meer toe op het in eigen beheer produceren van verf- en verfbestanddelen. Twee maal was er een grote brand. De eerste keer in 1922 en de tweede keer in 1929. Hasco produceert nog steeds verf- en laksystemen, maar niet meer voor particulieren. Enkele jaren geleden is Hasco uit Schoonhoven vertrokken. De fabrieken zijn gesloopt.

Nast deze twee grote fabrikanten waren er ook kleinere industrieën in Schoonhoven. De aardappelsiroopfabriek, de meelfabriek, de stoomzuivelfabriek, ~~Dika en de Fonteinkeekbakkerij~~ waren voorbeelden van fabrieken die zich richtten op de voedselindustrie. Zo waren er daarnaast een groot aantal pakhuizen dat dienst deed ~~o~~ producten te behouden en te bewaren, zoals bijvoorbeeld Goudse kazen.

Noemenswaardig is nog de plateelfabriek in Schoonhoven. Deze fabriek heeft nog steeds grote gebouwen in bezit tussen de Wal en de Molenstraat. En heeft daarmee een stempel gedrukt op de lokale ruimtelijke inrichting van het gebied.

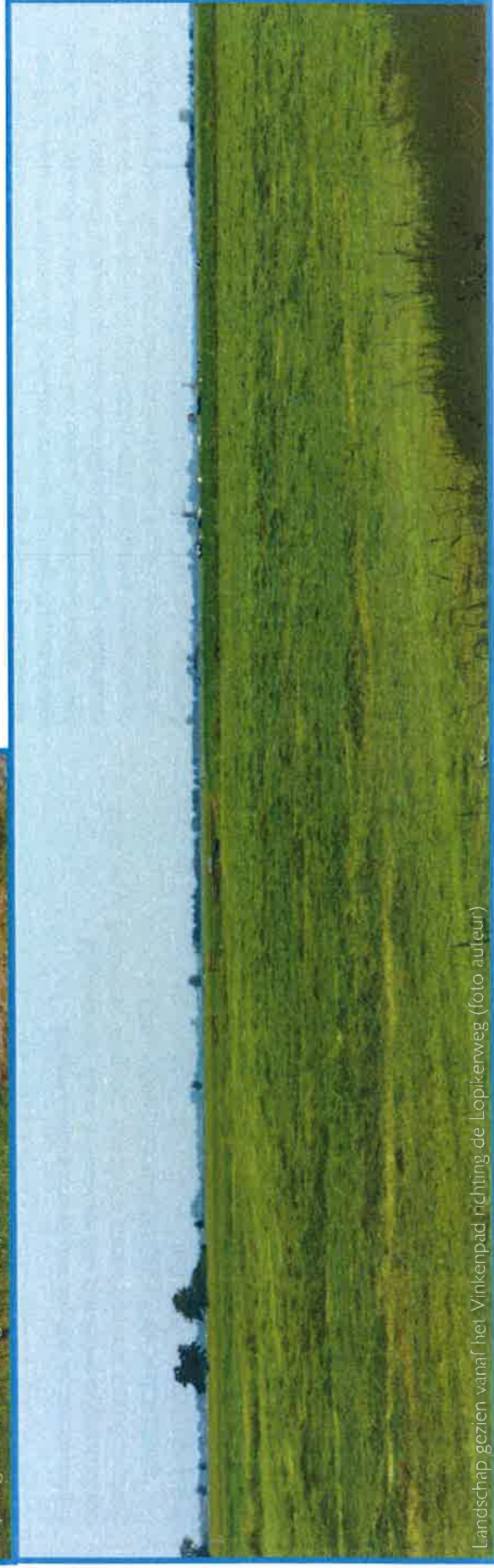

Dijkweg en -lidaam langs de Lekdijk-oost (foto auteur)

De Langesteg tussen Wilhelminapolder en de Zilverpolder aan de Lopikerweg
ca. 1905 (Groene Hartarchief stamnummer 60728)

Sidewende

Landschap gezien vanaf het Vinkenpad richting de Lopikerweg (foto auteur)

De verschillende fabrieken hebben in Schoonhoven voor opvallende architectuur gezorgd. Met name de maat en schaal van fabrieksgebouwen valt binnen de kleinschaligheid van de bebouwing binnen de kern van Schoonhoven erg op. Maar ook de architectonische kwaliteit van deze gebouwen laat de rijkdom uit de 19^e en 20^e eeuw industrie duidelijk lezen. Op plekken waar de fabrieksgebouwen inmiddels gesloopt zijn, zijn opvallende lege plekken in de stad ontstaan. Deze bieden inmiddels vaak ruimte aan geheel nieuwe wijkes met een eigen karakter.

2.6 HISTORISCH GROEN

PERIODE TOT AAN 1830 EN PERIODE 1840 - 1963

Specifiek gebruik van een gebied vraagt om specifieke beplanting. Waar deze oorspronkelijke beplanting nog aanwezig is, voegt dit een extra cultuurhistorische laag toe aan de ruimtelijke kwaliteit.

2.6.1 Bolwerken

De bolwerken werden voorkeur beplant met wilgen. Deze diende in eerste instantie ter versterking van de wallen. De wortels van de bomen hielden de grond bij elkaar en beschermden de wallen tegen uitspoeling. Daarnaast werden de wallen soms beplant met meidoornhagen als een vorm van prikkeldraad.

Alhoewel het overgrote deel van de wallen uit grasland bestond werden ook vanaf de 17^e en 18^e eeuw grote houtbestanden aangeplant op de stadswallen. De bomen dienden ook ter verdediging van de stad en de bolwerken. Deze houtopstanden bestonden meestal uit iepen en linden, maar afhankelijk van de grond ook wel essen en berken. Na de Franse periode ging men veelal over op de Canadese populieren. Dit is tot ver in de 20^e eeuw doorgestaan. De houtopstanden op de bolwerken zorgden voor een extra inkomen voor het stadsbestuur. En in oorlogstijd was het goedkoop om zelf hout tot de beschikking te hebben voor militaire doeleinden. Hout werd immers voor alles gebruikt. De fabricage van karren, boten, huizen, bruggen, gereedschap, brandstof, etc. Men kon tot ver in de 19^e eeuw niet zonder hout.

Onder andere van de Trompertswal (huidige Springerpark) is bekend dat deze was beplant met twee rijen opgaande iepen. Ook op andere plekken

langs de voormalige bolwerken waren zowel aan de binnen als de buitenring bomen geplant. Aan de nieuwe singel en Spoorsingel zijn deze hakhoutlanen nog steeds aanwezig.

2.6.2 Beplanting van de polders, kades en boomgaarden.

De inrichting van de polders heeft een eigen karakteristiek die nauw samenhangt met de natte ondergrond. Opvallend op de kaart van Blaeu is dat direct rondom Schoonhoven in de polder vele lusttuinen zijn gelegen.

Op een enkel gebouw na, aan de Nieuwe Singel, is hier niets van bewaard gebleven. Wat rest is karakteristieke polderbeplanting.

De polders zijn slechts beperkt aangeplant. Langs de tiendwegen, de kades en een enkele kavelsloot staan knotwilgen of elzen en een enkele populier als houthak. Deze beplantingsvorm werd als hakhout, *geriefhout*, gebruikt door de boeren voor het maken van afrasteringen en gereedschap of het diende als brandhout. Hakhout werd ook op grienden, percelen laagveen, aangeplant. Er wordt dan ook wel van een hakhoutbosje of geriefhout gesproken. Langs de tiendwegen in de gemeente zijn verspreid nog enkele van deze bosjes terug te vinden.

Rondom de boerderijen werden verschillende soorten groen aangelegd. Ten ~~ten~~ werden voor de voorgevel van de boerderij bomen geplaatst, zoals leilinden of Populier. Met name deze laatste was lange tijd favoriet vanwege de snelle groeiwijze en de goed kwaliteit hout. De functie was eenvoudig. De bomen boden bescherming tegen de zomerzon. Zo bleef de mooie kamer koel, evenals de melkkamer eronder. Maar 's winters dienden deze, dan kale, bomen als een windbreker tegen de gure oosten- en noordenwind.

Rondom het perceel werd een windsingel aangeplant. De windsingels vormde in het vlakke laagveen een barrière tussen de erven met d boerderij en de stallen en het omringende landschap. De functie was zo eenvoudig als de naam doet vermoeden. Het breken van de wind op de kale poldervlakten. Her en der komen ook meidoornhagen voor. Deze diende met name als afrastering voor het vee. In een tijdperk waarin er nog geen prikkeld- of stroomdraad was, werden deze hagen gebruikt om het vee weg te houden bij de weg of een aangrenzend weilandje. Binnen het laagveengebied rondom Schoonhoven zijn de percelen echter van elkaar gescheiden door water, waardoor de meidoornhaag slechts af en toe werd toegepast.

Afbeelding 6 Oude haven ca. 1915. Langs de kades staan kastanjes van verschillende leeftijden (Groene Hart archief, stamnummer 60559).

In het gebied direct rondom Schoonhoven lagen vele (hoogstam) boomgaarden. Een deel van deze boomgaarden zijn nog steeds te vinden op de opstrekkende kavels in de polder Bergambacht en de Noord- en Zuid-Zevender. In de meeste gevallen zijn deze direct langs of achter de woonpercelen gelegen.

2.6.3. Beplanting binnen de vestingen

Binnen de stadsgrenzen van Schoonhoven is de beplanting langs de Oude Haven, Voorhaven, Haven en Scheepmakershaven relevant voor de ruimtelijke kwaliteit. Deze vorm van beplanting in de openbare ruimte, waarbij op gelijke afstand van elkaar langs kades bomen werden geplant, lijkt een met name 19de eeuw verschijnsel. In dat geval kan deze ruimtelijke inrichting gekoppeld worden aan de romantisering van het landschap en de behoefte groen toe te voegen aan de woonomgeving van de stadsbewoners ter verbetering van het leefklimaat. Vanuit het historisch gebruik als

nijverheidsplekken en laad- en loszones van goederen, hadden bomen ook geen toegevoegde waarde. Oude prenten en kaartbeelden van Schoonhoven laten geen tot nauwelijks beplanting op deze plekken zien. Daarentegen tonen de vroeg 20de eeuwse foto's jonge kadebeplanting van kastanjes. Linden en platanen (afb. 6). *-kastanjebomen*
Door de afwezigheid van duidelijke vroege foto's of prenten is het dateren van de bomen langs de havens niet goed mogelijk.

2.6.4. Koningslindes

Een speciaal fenomeen zijn de koningslindes die vanaf het ontstaan van het Koninkrijk bij iedere troonwisseling werden geplant. Inmiddels heeft Schoonhoven ~~een groot aantal~~ *41* van deze bomen die een deel van de historie en tradities van ons Koninkrijk vertegenwoordigen.

nie foto Oude Haven zonder bomen?

HOOFDSTUK 3 CULTUURHISTORISCHE HOOFDSTRUCTUUR, KERKQUALITEITEN EN OMGANGSVORMEN

De inventarisatie van het grondgebied heeft geleid tot een cultuurhistorische hoofdstructuur van de gemeente. De hoofdstructuur bestaat uit gebieden en infrastructuren die in hoge mate één van de cultuurhistorische thema's vertegenwoordigen en daarmee tevens worden aangemerkt met een cultuurhistorisch hoge waardering. Binnen deze hoofdstructuur liggen weer individuele objecten met een intrinsieke waarde die aan deze hoofdstructuur te koppelen is, maar een ondergeschikte rol spelen binnen de hoofdstructuur.

Uit deze hoofdstructuur vloeien cultuurhistorische kernkwaliteiten voort. Dit betreffen ruimtelijke karakteristieken die kenmerkend zijn voor een bepaalde periode of ontwikkeling.

Voor de omgangsvormen is er gekozen een splitsing te maken tussen de beleidsuitgangspunten voor de omgang met de kernkwaliteiten en de omgang met de specifieke objecten binnen de gebieden, zoals boerderijen, woonhuizen en historisch groen.

De lijst van individuele (gebouwde) objecten met een cultuurhistorische waarde zijn opgenomen in de bijlagen bij deze nota en worden nader omschreven in de waarderings die bij de cultuurhistorische waardenkaart zijn gevoegd. Aan het einde van dit hoofdstuk worden voor deze objecten algemene omgangsrichtlijnen geformuleerd.

3.1 MIDDELEEUEWE ONTGINGNIINGEN

3.1.1. Cultuurhistorische hoofdstructuur

De hoofdstructuur van de Middeleeuwse ontginningen bestaat uit weteningen, tiendwegen, kades en verkavelingen. Hierdoor ontstaat een raster van water – en landwegen aangevuld met de specifieke strokenverkavelingen van het laagveengebied. De huis- en molenplaatsen,

historische beplanting, ensembles en architectuur vormen de invulling van de hoofdstructuur.

Tot de hoofdstructuur behoren de volgende ruimtelijke structuurelementen:

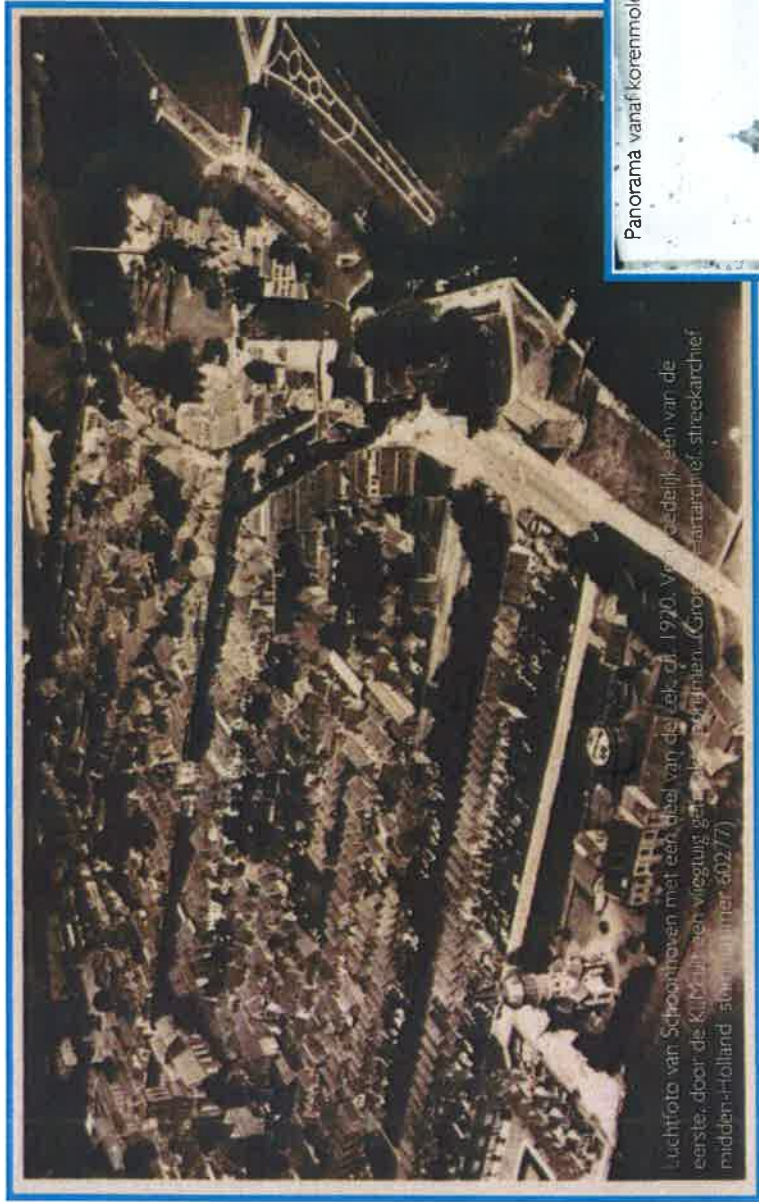
- Vlist
- Voome
- Zevender
- Achterwetering
- Opweg (zowel noord-zuid lopende deel als oost-west lopende deel)
- C.G. Roosweg / Kerkweg
- Lopikerveg/Nassaukade
- Oude Sidewende t.p.v. Populierenlaan en fietspad tussen Nassaukade en M.A. Reinaldaweg
- Tiendweg
- Oude Haven, Dam en Haven
- Polderstructuur Bergambacht
- Polderstructuur Noord- en Zuid-Zevender
- Polderstructuur restgebied 't Hofland

lange wijk, Vark. markt

3.1.2. Kernkwaliteiten

De kernkwaliteiten die bij dit thema horen zijn samen te vatten in de navolgende waarden. Hierbij is een overlap aanwezig met het thema *Historisch Groen*. Het historisch groen in de polder is integraal onderdeel van de ruimtelijke kwaliteit en ruimtelijke inrichting van de polders rondom Schoonhoven.

- 1) Overwegend noord-zuid lopende infrastructuur bestaande uit wegen, natuurlijke waterlopen en weteningen en daar haaks op gelegen verkavelingspatronen bestaande uit kaden en opstrekkende kavels.
- 2) Aanwezigheid van strenge cope-ontginningen, afgewisseld met een enkele restontginning met een vrijere kavelinrichting.
- 3) De afwisselende aanwezigheid van rechte gegraven kades, kavelsloten en weteningen en daartegenover de zacht meanderende natuurlijke waterlopen van Vlist en Zevender.

- 4) Boerderijintinten langs de infrastructuur over land, waarin een afwisseling tussen bebouwde en onbebouwde kavels aanwezig is.
- 5) Overwegend haaks op de infrastructuur gelegen bebouwing.
- 6) Beplanting in de vorm van (knot)wilgen en geriefhout langs de hoofdinfrastructuur;
- 7) Hakhoutpercelen langs de kades langs de Vlist
- 8) Boerderijkavels met karakteristieke erfbeplanting in de vorm van leibomen of schaduwgevende bomen (veelal populieren) voor de voorgrond, laanbeplanting, windsingels en boomgaarden op aangrenzende percelen;
- 9) Rietlanden langs de natuurlijke waterlopen en weteningen, met name langs de Vlist zijn deze nog aanwezig;
- 10) Aanwezigheid van zichtassen vanaf de verschillende infrastructuren in het buitengebied op molens, de kerktoeren van Schoonhoven en omliggende dorpen.

De ruimtelijke kwaliteit binnen de gebieden wordt versterkt door de aanwezigheid van bruggen, hekwerken, historisch groen en karakteristieke architectonische ensembles en objecten langs de wegen.

3.1.3. Beleidsuitgangspunten voor de omgang met de kernkwaliteiten van de Middeleeuwse ontginningen

Nieuwe toevoegingen in de betreffende gebieden moeten de hoofdstructuur en de kernkwaliteiten ondersteunen. De lineaire inrichting van het landschap maakt het kwetsbaar voor toevoegingen die breken met deze heldere structuur en opbouw.

De onderstaande uitgangspunten bieden houvast binnen de hoofdstructuur van de Middeleeuwse Ontginningen.

- Continueren en benadrukken van de oostwestoriëntatie van de polderlinten, infrastructuur en waterlopen.
- Continueren en benadrukken van de noordzuidoriëntatie van de polderlinten, infrastructuur en waterlopen.
- Herkenbaar houden van de structuur van de haaks op de infrastructuur gelegen kavels.
- Voorkomen van samenvoeging van afzonderlijke kavels;

- In stand houden wegprofielen met verhoogde ligging, hakhout, en sloten (toetreding percelen door middel van bruggen).
- Onderscheid tussen gegraven en natuurlijke waterlopen in stand houden.
- Behouden en versterken van de karakteristieke agrarische erfdelingen beplanting (waaronder windsingels, koebochten, houtgeriefbosjes, laanbeplanting en boomgaarden) alsmede de beplanting van de oprijlanen waarbij de afleesbaarheid / herkenbaarheid (belevingswaarde) van de (oorspronkelijke) ruimtelijk-historische samenhang voorop staat.
- Behoud van de kenmerkende boerderijensembles op de kavels, bestaande uit diverse bebouwingstypologieën en gedifferentieerde oriëntatie van (bij)gebouwen.
- Behoud en herstel van ruimtelijke elementen zoals bruggen en hekwerken.

3.2. NEDERZETTINGEN, STADVORMING EN BEBOUWING

3.2.1. *Cultuurhistorische hoofdstructuur*

De hoofdstructuur van het thema Nederzettingen, stadsvorming en bebouwing bestaat uit de lineaire opbouw van stedelijke structuren binnen de vestingstad en de verbindingen tussen de buurtschappen rondom Schoonhoven. De hoofdstructuur geeft een beeld van de Vroege ontwikkeling van het kasteel, de stad en de buurtschappen tot aan het heden. Binnen deze structuur vallen:

- Oude Haven
- Haven
- Opweg
- Botersloot
- Tracé Stadhuisstraat – Carmelietenstraat – Meent
- Tracé Lange Weistraat
- Landschapsstructuur 't Hofland
- Doelenplein
- Terrein Hofstede Zevender
- Structuur Lopikeweg
- Structuur C.G. Roosweg / Kerkweg

- De Montignylaan
- Structuur de Hem
- Kern Willinge-Langerak

3.2.2. Kernkwaliteiten

De kernkwaliteiten die bij dit thema horen zijn samen te vatten in de volgende waarden:

- 1) Sterke lineaire structuur van de stad als gevolg bouw op de reeds bestaande ontginningenstructuur. Maatvoering historische kern terug te voeren op maatvoering oorspronkelijke kavels.
- 2) Afwijkende structuren o.a. in de Lange Weistraat ten gevolge van aanwezige natuurlijke waterloop de Zevender en de prestedelijke verbinding met Willinge Langerak en de Hem.
- 3) Openheid Doelenplein als onderdeel kasteeltuin en later Schuttersveld.
- 4) Relatie tussen functie infrastructuur en inrichting van deze infrastructuur: onderscheid binnenstedelijke en meer landelijke wegprofielen.
- 5) Duidelijke positionering historische doorvoerroutes voor goederen en mensen naar de achterliggende polders via de Lopikerweg / C.G. Roosweg, Opweg, Voorne en Botersloot.
- 6) Rijke, herkenbare, eigentijdse architectuur in de historische kern binnen de stadsvesten van Schoonhoven, die daardoor een afleesbaar ontwikkelingsbeeld laat zien.
- 7) Historische havengebied voorzien van grote (gemiddeld twee à drie bouwlagen), aanzienlijke panden met rijke detailleringen en ornamentiek onder een schildak of achter lijstgevel.
- 8) Secundaire straten ten oosten en westen van de havens voornamelijk ingericht met kleinschalige arbeiderswoningen en bedrijvigheid met een sober karakter en enkele rijk geornamenteerde uitzonderingen. Gemiddeld één à twee bouwlagen onder een kap, overwegend haaks op de straatprofielen gelegen.
- 9) Karakteristieke overwegend homogene laat 19e en vroeg 20e eeuwse architectuur langs de stadranden, buitende omwalling van

de Oude Singel en de Nieuwe Singel / Lopikersingel en Groene Singel.

- 10) In het landschap herkenbare structuren van de Hem en het versterkte huis te Zevender.

De kernkwaliteiten en daarmee de ruimtelijke kwaliteit binnen Schoonhoven en dit thema worden in hoge mate ondersteunt door de individuele (gebouwde) objecten en ruimtelijke elementen zoals bruggen, hekwerken, e.d. Dat geldt tevens voor de objecten uit gerelateerde thema's zoals de 'Bedrijvigheid' en 'Historisch Groen'.

3.2.3. Beleidsuitgangspunten voor de omgang met de kernkwaliteiten van de Nederzettingen, stadsvorming en bebouwing.

Nieuwe toevoegingen binnen het historisch centrum en de achtergelegen straten moeten de hoofdstructuur en de kernkwaliteiten ondersteunen. De hiërarchie binnen de stedelijke ruimte dient gerespecteerd te worden en een dialoog aan te gaan met de ambachtelijke architectuur van de voorgaande eeuwen.

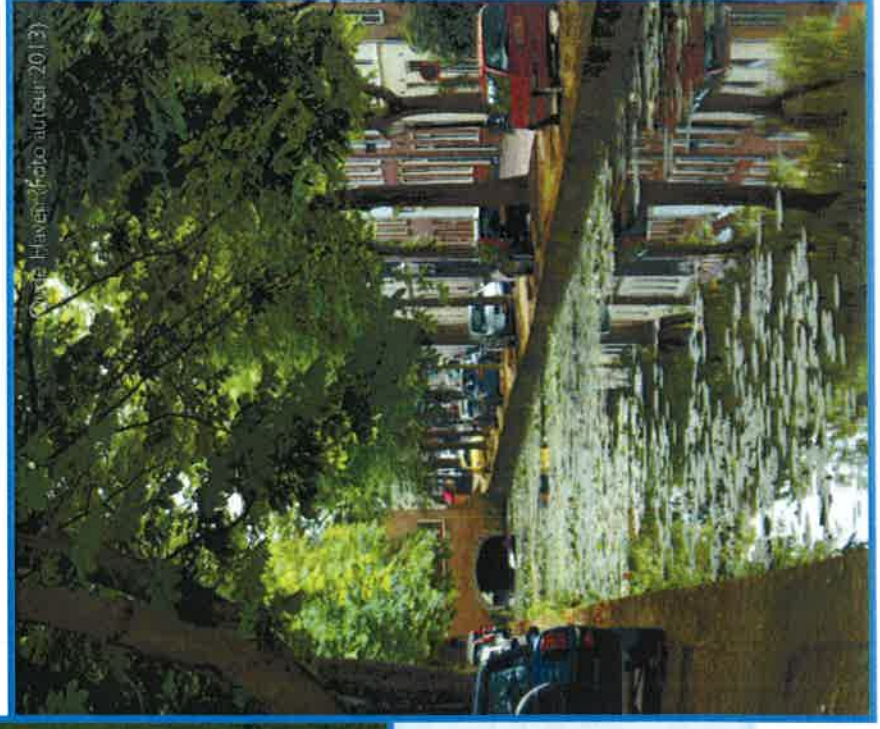
De onderstaande uitgangspunten bieden houvast binnen de hoofdstructuur van het thema Nederzettingen, stadsontwikkeling en bebouwing:

- Cultuurhistorisch waardevolle structuren, complexen, ensembles en elementen langs de in de hoofdstructuur benoemde wegen koesteren en reguleren via de regels van het bestemmingsplan, waarbij de uitgangspunten zijn gericht op het benutten van de waarden bij eventuele ontwikkelingen.
- Cultuurhistorisch zeer waardevolle structuren, complexen, ensembles en elementen langs de in de hoofdstructuur benoemde wegen beschermen en benutten binnen de regelgeving van het bestemmingsplan en de monumentenverordening.
- Behouden en herkenbaar houden van de diversiteit in gebouwtypen en functies.
- Bij nieuwe ontwikkelingen aansluiten in maat en kwaliteit bij de historisch gegroeide stedenbouwkundige situatie.
- Bij nieuwe ontwikkelingen rondom de havens en de overige straten in de historische kern dienen de bestaande ruimtelijke kwaliteiten

Kernkwaliteit 6: Verdediging van Stad en Land:

'Duidelijke positionering van de bebouwing op de Havenstratsewal richting de stad met de achterkanten naar het water van de Oude Singel gericht'.

- adequaat in beeld gebracht te worden. De vormen de bestaande, historische karakteristieken zijn het uitgangspunt.
- Uitgangspunt is bouwen met een kap, waarbij de nokrichting aan moet sluiten op de overwegend voorkomende richtingen (haaks op de weg). Afwijkingen dient vanuit de historische context onderbouwd te worden.

3.3 VERDEDIGING VAN STAD EN LAND

3.3.1. *Cultuurhistorische hoofdstructuur*

De hoofdstructuur van dit thema bestaat uit de oude vormen van de stadsvesting rondom Schoonhoven. Deze liggen ingebed in de huidige stedelijke ruimte en zijn afleesbaar aan de loop van structuren, hoogteverschillen en bebouwing.

De Onderstaande structuren en wegen vormen dragers van de hoofdstructuur:

- Nieuwe Singel
- Groene Singel
- Spoorsingel
- Lopikersingel
- Langerakkerweg
- Halve Maan
- Bleekerbastion, huidige Springerpark
- Kruittorenbastion t.p.v. R.K. kerk en begraafplaats aan de Wal 63
- Grote Gracht
- Wal
- Orange bolwerk t.p.v. de Algemene begraafplaats aan de Wal
- Havenstraatsewal / Oude Singel
- Bastion

3.3.2. *Kernkwaliteiten*

De kernkwaliteit die voortkomen uit dit thema zijn:

- 1) Golvende structuur binnen de stedenbouwkundige inrichting van de historische kern, welke de buitenrand van het voormalige vesting volgt.
- 2) Diepe doorzichten naar het achterland vanaf de Groene Singel, Nieuwe Singel, Spoorsingel en vanaf Bleekers- en Kruittorenbastion.
- 3) Opvallende structuur met golvend karakter t.p.v. halve Maan als ravelijn buiten de vesting.
- 4) Duidelijk verhoogde ligging binnen de stad van de Wal als voormalige beëindiging van de vesting. *stedsmuurhaak*
- 5) Verhoogde positie van de Havenstraatsewal, als begrenzing Middeleeuwse Stadsomwalling ten opzichte van de bebouwing aan de Oude Singel (later 19e/20e eeuwse stadsuitbreiding).
- 6) Duidelijke positionering van de bebouwing op de Havenstraatsewal richting de stad met de achterkanten naar het water van de Oude Singel gericht.
- 7) Verhoogde ligging van de Algemene begraafplaats op de Wal ten opzichte van de omgeving als herkenbare grens van de vestingstad.
- 8) Herkenbare structuur van de stadsgracht en bastions ter plaatse van de Grote Gracht, Bleekersbastion en Kruittorenbastion.

Binnen dit thema is een beperkt aantal losse (gebouwde) objecten die de structuur nader invullen en de kernkwaliteiten ondersteunen.

3.3.3. *Beleidsuitgangspunten voor de omgang met de kernkwaliteiten van het thema Verdediging van Stad en Land*

Binnen dit thema zijn de karakteristieke structuren, hoogteverschillen en de doorzichten cruciaal voor de beleefbaarheid van de stad als een oude vestingstad. De algemene beleidsuitgangspunten zijn daarom op deze aspecten gericht.

- Behoud en benutting van open doorzichten naar het Achterland op de aangegeven Singels en vanaf de bastions, via regulering in het bestemmingsplan.
- Behoud van de hoogteverschillen in de stad tussen vestingswallen en de overige stadsdelen, via regulering in het bestemmingsplan.
- Behoud en benutting van de resterende golvende structuur van de oude loop van de vestinggracht.

- Aflaesbaarheid in homogeniteit van de architectuur in de jonge uitbreidingen buiten de vestingstad en de ~~Middelleeuwse omwalling~~
- Achterkanten als achterkanten benaderen tussen Havenstraatsewal en Oude Singel.

3.4 WATERBEHEER

3.4.1. Cultuurhistorische hoofdstructuur

De hoofdstructuur van dit thema bestaat uit de oude dijken langs de Lek en de inrichting van het landschap rondom de dijken. Samenhangend met dit thema wordt ook gekeken naar de bebouwing langs de Lekdijk en de groen inrichting van de dijk.

De hoofdstructuur bestaat uit:

- De Lekdijk – Oost
- De Lekdijk- West
- De Korte Dijk

3.4.2. Kernkwaliteiten

De kernkwaliteiten behorende bij dit thema zijn directe gevolgen van de beschermende structuurelementen langs de Lek:

- 1) Hoogteverschil tussen de rijzende met gras begroeide dijklighamen (oost en west) ten opzichte van het achterliggende landschap en de stad.
- 2) Het onbebouwde karakter van de Lekdijk-Oost
- 3) In het stedelijk landschap herkenbare verhoogde dijklighaam van de Lekdijk-Oost tussen G.J. van Heuven Goedhardtweg en de Wal, begroeid met hakhout.
- 4) De haaks op de dijklighamen gelegen bebouwing aan de Lekdijk-West en dat door zijn ligging en positionering inspeelt op het aanwezige hoogteverschil.
- 5) Het doorlopende karakter van de Korte Dijk, als onderdeel van de waterkering tegen de Lek.
- 6) De buitendijkse invulling van de uiterwaarden met ruige, natuurlijke vegetatie bestaande uit riet, struiken en hoog opgaande bomen als onderdeel van de waterkering en getijderuimte voor de rivier.

3.4.3. Beleidsuitgangspunten voor de omgang met de kernkwaliteiten van het thema Waterbeheer

- Instandhouding van het onbegroeide en onbebouwde karakter van de Lekdijk-Oost.
- Herkenbaar en aflaesbaar houden van de vloeiende stedenbouwkundig / landschappelijke lijn Lekdijk – Oost, Korte Dijk en Lekdijk – West.
- Verhoogde dijklighaam van de Lekdijk-Oost tussen Wal en G.J. van Heuven Goedhardtweg behouden als beleefbaar ruimtelijk dijkелеment.
- Versterken en benutten van de bebouwingstypologieën aan de Lekdijk-West.
- Instandhouding buitendijkse vegetatie.

3.5 BEDRIJFVIGHEID

3.5.1. Cultuurhistorische hoofdstructuur en omgang met waardevolle cultuurhistorische objecten

Binnen het thema bedrijvigheid is er niet echt sprake van een hoofdstructuur. De verschillende typen bedrijven vormen stippen en vlekken op de kaart van Schoonhoven zonder duidelijke gemene deler of verbindende structuur. Om deze reden is er geen cultuurhistorische hoofdstructuur opgesteld. Voor de omgang met cultuurhistorisch waardevolle bedrijvigheid moet daarom gekeken worden naar de algemene omgangsregels voor de individuele objecten. Monumentenverordening en regels binnen het bestemmingsplan zullen hierbij leidend zijn.

3.6 HISTORISCH GROEN

3.6.1. Cultuurhistorische hoofdstructuur en omgang met waardevolle cultuurhistorisch waardevol groen

Het historisch groen is niet een op zichzelf staand onderdeel. Waar er sprake is van samenhangend geheel tussen groenelementen is dit meestal het gevolg van een bepaalde ontwikkeling in een ~~het~~ gebied. Als gevolg hiervan is het groen met een cultuurhistorische waarde opgenomen binnen

de hoofdstructuur en de kernkwaliteiten van de overige thema's, zoals de Middeleeuwse Ontginningen en het Waterbeheer.

Voor de groene elementen met een hoge cultuurhistorische waarde, die niet direct het gevolg zijn van een grootschaliger ontwikkeling, moet gekeken worden naar de algemene beleidsregels voor historisch groen. Deze individuele waarden zijn terug te vinden op de cultuurhistorische waardenkaart en de lijst met cultuurhistorisch waardevolle gebieden, structuren en (gebouwde) objecten.

3.7 ALGEMENE BELEIDSREGELS VOOR DE OMGANG MET CULTUURHISTORISCHE WAARDEN

3.7.1. *Algemene Richtlijnen 'Waarde - Cultuurhistorie 1' (hoog), bestemmingsplan*
De richtlijnen voor 'Waarde - Cultuurhistorie 1' geldt voor gebieden, structuren en objecten met een hoge cultuurhistorische waardering. Enkele richtlijnen zullen meer of minder van toepassing kunnen zijn, afhankelijk van het voorgestelde initiatief.

- *Oorspronkelijkheid*: De historische gelaagdheid is wat een bepaald cultuurhistorisch gebied, structuur of object bijzonder maakt. Verlies van deze gelaagdheid, betekent daarom direct een verlies aan cultuurhistorische waarde. De gelaagdheid geldt voor materiaal, constructie en bouwgeschiedenis. Bij verandering en ontwikkeling is het noodzakelijk om de gelaagdheid en de afleesbaarheid daarvan te behouden en bij voorkeur te benutten.

Bij realisatie van nieuwe onderdelen wordt gestuurd op een nieuwe eigentijdse laag die respect heeft voor het oude en een nieuwe waarde toevoegt aan het geheel. Reconstructie wordt over het algemeen niet gestimuleerd om 'valse historie' te voorkomen.

- *Behoud gaat voor vernieuwen*: Het vervangen van materialen, constructie en structuur (=de aanleg van een park en opbouw van gevels, e.d.) moet per te vervangen onderdeel goed onderzocht worden. Het uitgangspunt is dat oorspronkelijkheid boven vervanging gaat ook wanneer bepaalde onderdelen aan vervanging toe zijn. Waar mogelijk moet gezocht worden

naar reparatie van de slechte delen, waardoor behoud van overige delen gegarandeerd kan worden.

- *Authentiek materiaalgebruik bij vervanging*: Indien materiaaldelen, constructies of structuren vervangen moeten worden voor nieuwe, wordt tot op detailniveau uitgegaan van gelijkwaardige materialen, constructies en structuren. Denk hierbij aan de samenstelling/opbouw van onder andere materiaal, detaillering, metselwijze, gevelafwerkingen en raamindelingen.

- *Structuur*: De externe structuur van een gebouw of afgebakend gebied dient gerespecteerd te blijven. Dat betekent concreet dat bij ontwikkeling rekening moet worden gehouden met de hoeken van gebouwen, de voor- en achtergevelrooilijn herkenbaar moet blijven. Dit betekent niet dat er geen aanpassingen mogen plaatsvinden, maar dat oorspronkelijke opzet en hoofdvorm beleefbaar blijft.

Bij ensembles en infrastructuur speelt de structuur ook een belangrijke rol. De opbouw van gebieden en de samenhang tussen bebouwing en openbare ruimte dient gerespecteerd te worden. Binnen de kaders van de onderliggende structuur zijn ontwikkelingen mogelijk.

- *Toevoegen van nieuwe laag*: Bij het toevoegen van een nieuwe laag mag de oorspronkelijke waarde niet aangetast worden. De nieuwe laag moet in materiaal, constructie en structuur gelijkwaardig zijn aan de oorspronkelijke waarde. Er mag gezocht worden naar contrast, maar niet in achtneming van historische opbouw en hiërarchie.

- *Bouwhistorisch en cultuurhistorisch onderzoek*: Aanvullend aan een ontwikkeling of verandering kan, indien binnen de regelgeving van het bestemmingsplan, een bouwhistorisch of cultuurhistorisch onderzoek gevraagd worden. Een van deze onderzoeken kan worden gevraagd naar aanleiding van onduidelijkheid over de monumentale of cultuurhistorische waarde van een bepaald onderdeel in relatie tot de ontwikkeling.

3.7.2. Algemene Richtlijnen 'Waarde - Cultuurhistorie 2' (middel), bestemmingsplan

De richtlijnen voor 'Waarde - Cultuurhistorie 2' geldt voor gebieden, structuren en objecten met een middelhoge cultuurhistorische waardering. Enkele richtlijnen zullen meer of minder van toepassing kunnen zijn, afhankelijk van het voorgestelde initiatief.

- **Oorspronkelijkheid:** Bij verandering en ontwikkeling is het noodzakelijk om de gelaagdheid en de afleesbaarheid van de historische gelaagdheid van de betreffende cultuurhistorische waarde te behouden en bij voorkeur te benutten.

Bij realisatie van nieuwe onderdelen wordt gestuurd op een nieuwe eigentijdse laag die respect heeft voor het oude en een nieuwe waarde toevoegt aan het geheel. Reconstructie wordt over het algemeen niet gestimuleerd om 'valse historie' te voorkomen.

- **Toevoegen van nieuwe laag:** Bij het toevoegen van een nieuwe laag mag de oorspronkelijke waarde niet aangetast worden. De nieuwe laag moet in materiaal, constructie en structuur gelijkwaardig zijn aan de oorspronkelijke waarde. De uitbreiding moet respect hebben voor de historische opbouw en hiërarchie.

- **Structuur:** De externe structuur van een gebouw of afgebakend gebied dient gerespecteerd te blijven. Dat betekent concreet dat bij ontwikkeling rekening moet worden gehouden met de hoeken van gebouwen, de voor- en achtergevelrooilijn herkenbaar moet blijven. Dit betekent niet dat er geen aanpassingen mogen plaatsvinden, maar dat oorspronkelijke opzet en hoofdvorm beleefbaar blijft.

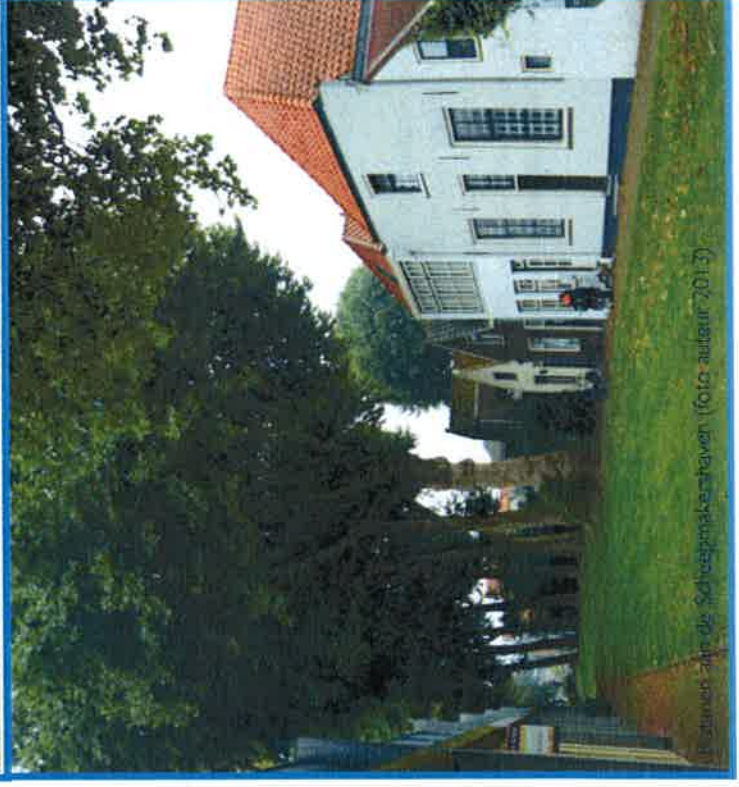
Bij ensembles en infrastructuur speelt de structuur ook een belangrijke rol. De opbouw van gebieden en de samenhang tussen bebouwing en openbare ruimte dient gerespecteerd te worden. Binnen de kaders van de onderliggende structuur zijn ontwikkelingen mogelijk.

- **Aansluiting materiaal:** Bij ontwikkeling van cultuurhistorische waarde is het onvermijdelijk om nieuwe materialen toe te voegen aan het bestaande.

Afhankelijk van het soort ontwikkeling kan gekozen worden voor materialen

De Scheepmakershaven bij laag water van achter de Korte Dijk richting brug Veerstraat, ca. 1900. Groene hartarchieven, collectie streekarchief Hollands-Midden, stamnummer 60608)

Beelden aan de Scheepmakershaven (foto auteur 2013)

met een eigentijdse uitstraling of materialen die nauw gerelateerd zijn aan het oorspronkelijke materiaal. Belangrijk bij de keuze in de materialen is dat deze hoogwaardig zijn, duurzaam en met een vergelijkbare uitstraling als van het oorspronkelijke materiaal.

3.7.3. Algemene Richtlijnen 'Waarde - Cultuurhistorie 3' (laag), bestemmingsplan

De richtlijnen voor 'Waarde - Cultuurhistorie 2' geldt voor gebieden, structuren en objecten met een lage cultuurhistorische waardering. Deze waardering is met name gericht op de attentiewaarde van een locatie of gebouw voor nieuwe ontwikkelingen. Aanwezige waarden, zoals omschreven in de bij de waarde gevoegde waardering, dient ter inspiratie voor ontwikkelingen bij of aan deze cultuurhistorische waarde. Indien er sprake is van sloop, kunnen de oorspronkelijk karakteristieken van het gewaardeerde object of gebied hergebruikt worden om het nieuwe vorm te geven en aan te laten sluiten op de historische gelaagdheid van de stad.

3.7.3. Algemene Richtlijnen 'Waarde - Cultuurhistorie 4' (historisch groen), bestemmingsplan

Voor beheer, verandering en vernieuwing van bomen en andere beplantingsvormen gelden aparte spelregels. Het lastige van dit type erfgoed is dat het leeft en dus ook ziek wordt of doodgaat. Er is slechts een soort spelregels gekozen

Ook voor deze groep geldt dat behoud voor vernieuwing gaat. Wanneer aantoonbaar wordt gemaakt aan de hand van een deskundigen rapport dat behoud van een groenelement niet mogelijk is, moet uitgegaan worden van herstel van het groenelement na verwijdering. Bij herstel wordt dezelfde soort teruggeplaatst, tenzij een deskundigenrapport uitwijst dat dit niet de juiste keuze is. De terug te plaatsen groenelementen dienen van enige omvang te zijn, zodat er geen grote gaten in een groenstructuur ontstaan. Beheer van groenelementen mag niet leiden tot blijvende schade aan de groenelementen: snoei- en onderhoudswerkzaamheden en behandeling met bestrijdingsmiddelen moeten zorgvuldig worden toegepast.

Bouwen, aanleggen of slopen op of bij percelen, structuren volgens de geschreven waardering van het gebied of het (gebouwde) object sprake is van aanwezigheid van historisch groen kunnen alleen doorgang vinden als met deze waarden rekening wordt gehouden.

N.B. Deze regeling heeft geen betrekking op regulier onderhoud van tuinen, parken en lanen. Onderhoud, zoals het verwijderen van zaailingen, winter- en zomersnoei, e.d. blijft mogelijk zonder omgevingsvergunning.

HOOFDSTUK 4 UITVOERING VAN HET BELEID

Met deze adviesnota geeft de gemeente Schoonhoven aan welk beleid de gemeente wil voeren en welke ruimtelijke ambities er zijn op het gebied van cultuurhistorie in relatie tot ruimtelijke ordening. Deze nota is een richtinggevend beleidsdocument dat nader uitgewerkt moet worden om tot uitvoer te kunnen worden gebracht. De benoemde beleidsvisie zal moeten worden uitgewerkt naar beleidsregels die juridisch toetsbaar zijn.

De gemeente is voornemens na vaststelling van deze adviesnota door de raad de volgende projecten uit te voeren. De instrumenten die worden gekozen om de mogelijkheden voor benutting van het erfgoed vast te leggen zijn niet nieuw. Het betreft aanpassingen aan de bestaande documenten of deelherziening van deze documenten. De gekozen documenten bieden ruimte om de spelregels voor de omgang met het erfgoed te borgen op een plek die voor iedereen vroeg in het proces raadpleegbaar is.

4.1 PARAPLUBESTEMMINGSPLAN VOOR HET FACET CULTUURHISTORIE

De eerste stap na het vaststellen van deze nota is het opstellen van een paraplubestemmingsplan voor het facet cultuurhistorie. Op basis van de inventarisatie en de bijbehorende waardenkaart ~~zullen de~~ zal in het parapluplan een beeld worden geschetst ^{van} alle cultuurhistorisch relevante gebieden, structuren en objecten. Deze zullen worden opgenomen met een dubbelbestemming – waarde Cultuurhistorie.

De waardering wordt gekoppeld aan de planregels. Hierbij zullen planregels worden opgesteld in de vorm van bouwregels, regels voor de omgevingsvergunning voor het uitvoeren van werken, geen gebouwen zijnde, en overige werkzaamheden en voor de omgevingsvergunning voor het slopen van een bouwwerk. Deze laatste regels met betrekking tot sloop zullen sporadisch worden ingezet binnen het topgebied van het beschermd stadsgezicht en voor de cultuurhistorische waarden met een hoge tot zeer hoge waardering. Het betreft regels en geen sloopverbod.

De verhouding tussen de basisbestemming en de dubbelbestemming wordt geregeld door middel van een artikel met een duidelijke voorrangsbepaling. De gemeente hecht er belang aan dat er een mogelijkheid is voor het wijzigen van de regels door middel van een wijzigingsbevoegdheid aan het college van burgemeester en wethouders.

De regels ten behoeve van de benuttingsmogelijkheden van het cultuurhistorisch erfgoed kunnen vragen oproepen met betrekking tot termen als 'aantasting van cultuurhistorische waarden'. Om deze onduidelijkheden weg te nemen wordt een toets door de welstands- en monumentencommissie geïntroduceerd. Het college van burgemeester en wethouders vragen derhalve advies aan deze deskundigencommissie. Op basis van het advies van de deskundigen en de andere belangen die spelen bij een ontwikkeling, zal het college besluiten over een aanvraag om omgevingsvergunning.

4.1.1. Gradaties binnen regels

Binnen de inventarisatie is een gradatie aan waardering aangebracht. Niet alle cultuurhistorische waarden hebben een even groot ruimtelijk of architectuur- en cultuurhistorische waarde. Dit moet ook nadrukkelijk naar voren komen in de spelregels voor de benutting. Om deze reden zullen drie dubbelbestemmingen met waarde – Cultuurhistorie 1, 2 en 3 worden opgenomen in het bestemmingsplan. De regels van deze drie bestemmingen worden afgestemd op de benuttingsruimte van het erfgoed.

N.B. De huidige aanduiding karakteristiek voor vastgestelde gemeentelijke en rijksmonumenten zal ook in het paraplubestemmingsplan gehanteerd blijven.

4.2 BOUWEN IN AFWIJKING VAN HET BESTEMMINGSPLAN

Geadviseerd wordt om tevens een uitvoeringskader op te stellen waarin wordt aangegeven hoe wordt omgegaan met de aanvragen voor een omgevingsvergunning voor de activiteit 'bouwen in afwijking van het bestemmingsplan' en buitenplanse ontheffingen. Dit uitvoeringskader heeft alleen betrekking op ontwikkelingen binnen cultuurhistorisch waardevolle gebieden of aan cultuurhistorisch waardevolle objecten.

4.3 AANPALEND BELEID

De cultuurhistorische waarden en de omgangsregels hebben tevens effect op andere beleidsterreinen.

4.3.1. Welstandsnota

Een van de belangrijkste toetsingsinstrumenten voor de ruimtelijke en architectonische kwaliteit bij ontwikkelingen wordt uitgevoerd door de welstands- en monumentencommissie tijdens de welstandstoets. Het toetsingsinstrument dat daarbij hoort is de welstandsnota.

In Schoonhoven is er sprake van een gebiedsgerichte welstandsnota, hierdoor wordt in de toets gekeken naar de aanwezige gebiedskarakteristieken de effecten van een ontwikkeling op deze karakteristieken.

Onderzocht moet worden of het noodzakelijk is een paragraaf aan de welstandsnota toe te voegen die ingaat op de toetsingscriteria voor ontwikkelingen aan gebouwde objecten met een hoge, middel of lage waardering.

4.3.2. Erfgoedverordening

Binnen de vastgestelde erfgoednota is ruimte opgenomen voor het benoemen van 100 nieuwe gemeentelijke monumenten. Uit deze inventarisatie is een aantal objecten naar voren gekomen die als gevolg van de hoge architectuur- en cultuurhistorische waarden in aanmerking zouden komen voor een gemeentelijke monumentenstatus. Medio 2013 is reeds gestart met de aanwijzingsprocedure voor een twintigtal sierpanden. Na vaststelling zal hiermee worden voortgegaan.

4.3.3. Erfgoednota en communicatie

De uitvoering van deze adviesnota is op hoofdlijnen conform de erfgoednota 2012 – 2017. Hierdoor hoeft deze na vaststelling van dit beleid niet te worden aangepast.

Het communicatietraject van de deze adviesnota zal het in de erfgoednota geplande traject volgen.

Het begrip goede ruimtelijke ordening is een breed begrip, waarin volgens jurisprudentie uit 2007 niet alleen ruimtelijk gerelateerde aspecten van architectuur maar ook welstandsaspecten

zoals details, kleur, materiaalgebruik etc. ruimtelijk relevant kunnen zijn, als ze geacht worden in hoge mate bij te dragen aan de kwaliteit, namelijk aan het 'voor de gemeenschap zo gunstig mogelijk geheel'.

Een goede onderbouwing daarvan is uiteraard een voorwaarde. In beschermde stads- en

dorpsgezichten zijn de waarden dusdanig op rijksniveau vastgelegd, dat dit een bewezen basis vormt voor het inbrengen van detaillering, kleur- en materiaalgebruik in de ruimtelijke ordeningsinstrumenten.

(Uitspraak RvS 26 september 2007, nr. 200701448/1.)

BIJLAGEN

- I. AANVULLENDE SELECTIECRITERIA
- II. RIJKS BESCHERMD STADSGEZICHT
SCHOONHOVEN
- III. OVERZICHT STEDELIJKE ONTWIKKELING
VAN SCHOONHOVEN
- IV. CULTUURHISTORISCHE WAARDENKAART
- V. LIJST CULTUURHISTORISCHE WAARDEN

Bijlage I

Aanvullende criteria cultuurhistorische inventarisatie Schoonhoven

Bij het selecteren van de gebieden, structuren en (gebouwde) objecten met een cultuurhistorische waarde is gebruik gemaakt van de onderstaande criteria. Het aantal criteria waar aan wordt voldaan, bepaalt de gradatie (hoog, middel en laag) van waardering.
Naast deze specifieke criteria zijn de landelijk gehanteerde algemene criteria voor inventarisaties van toepassing.

Per thema

Middeleeuwse ontginningen

Gebieden en/of structuren die herinneren aan de ontwikkeling en gebruiknaam van het gebied in en rondom Schoonhoven en:

1. Onderdeel zijn van de hoofdinfrastructuur en/of;
2. Een hoge mate van gaafheid bezitten en/of;
3. Als gevolg van de ruimtelijke karakteristieken directe associaties oproepen met een als zodanig herkenbare middeleeuwse ontginning.

Met betrekking tot (gebouwde) objecten die binnen dit thema vallen:

4. Het (gebouwde) object heeft door zijn functie of typologie een directe relatie met de ontginningsgeschiedenis van de gemeente en/of;
5. Het (gebouwde) object maakt onderdeel uit van een vrijwel gaaf gebieds-/structurenensemble en/of;
6. Het (gebouwde) object bezit hoge architectuurhistorische waarden, dan wel interieurwaarde.

Nederzettingen, stadsontwikkeling en bebouwing

Gebieden en/of structuren die herinneren aan de ontwikkeling van Schoonhoven vanaf de eerste nederzetting tot aan nu en:

1. Onderdeel zijn van de cultuurhistorische hoofdstructuur van de gemeente Schoonhoven en/of;

2. Door hun ruimtelijke karakteristiek het historische ontwikkelingsbeeld van Schoonhoven illustreren en/of;
3. Een hoge mate van gaafheid bezitten
4. Bijzondere cultuurhistorische waarde bezitten, waarbij de betekenis voor de gemeenschap duidelijk is omdat zij een cultureel, maatschappelijke of sociaal- economische betekenis heeft en/of;
5. Een (zeer) hoge landschappelijke of stedenbouwkundige waarde bezitten.

Met betrekking tot (gebouwde) objecten die binnen dit thema vallen:

6. Onderdeel uitmaken van de cultuurhistorische hoofdstructuur van de gemeente en/of;
7. Het (gebouwde) object maakt onderdeel uit van een vrijwel gaaf stedenbouwkundig of architectonisch ensemble en/of;
8. Is van de hand van een voor de gemeente Schoonhoven relevante architect, aannemer of ontwikkelaar en/of;
9. Illustreert een bijzondere cultuurhistorische ontwikkeling binnen de gemeente en is derhalve van belang voor het ontwikkelingsbeeld binnen de gemeente en/of;
10. Heeft een hoge architectuurhistorische waarde, dan wel interieurwaarde.

Waterbeheer

Gebieden en structuren die herinneren aan de ontwikkeling van het waterbeheer in en rondom Schoonhoven en:

1. Onderdeel uitmaken van de cultuurhistorische hoofdinfrastructuur en/of;
2. Door hun ruimtelijke karakteristiek het historische ontwikkelingsbeeld van het waterbeheer binnen Schoonhoven illustreren en/of;
3. Bijzondere cultuurhistorische waarden bezitten, waarbij de betekenis van het object voor de gemeenschap duidelijk is en van cultureel of sociaal- economische belang voor de geschiedenis ervan en/of;
4. Een (zeer) hoge landschappelijke of stedenbouwkundige waarde bezitten.

Met betrekking tot (gebouwde) objecten die binnen dit thema vallen:

5. Het (gebouwde) object maakt onderdeel uit van een vrijwel gaaf stedenbouwkundig of landschappelijk ensemble en/of;

6. Het betreffende (gebouwde) object versterkt de karakteristieken en cultuurhistorische waarde van het betreffende gebied of de betreffende structuur waaraan het is gelegen en/of;
7. Het (gebouwde) object bezit hoge architectuurhistorische waarden, dan wel interieurwaarde.

Verdediging van stad en land

Gebieden en/of structuren die herinneren aan de vestingstad Schoonhoven en:

1. Een duidelijke afspiegeling zijn van de aanleg van de middeleeuwse stadswallen of de vestingwerken van Schoonhoven en/of;
2. Een zekere mate van gaafheid bezitten en/of;
3. Vanwege ruimtelijke karakteristieken bijdragen aan de historische gelaagdheid en de beleefbaarheid van Schoonhoven als vestingstad.

Met betrekking tot (gebouwde) objecten die binnen dit thema vallen:

4. (Gebouwde) objecten die een directe, visuele relatie hebben met de structuur van de vestingwerken en/of;
5. Onderdeel zijn van een gaaf ensemble onderdeel uitmakend van de vestingwerken van Schoonhoven;
6. Hoge architectuurhistorische waarde bezitten wegens ouderdom, verschijningsvorm of typologie.

Bedrijvigheid

(Gebouwde) objecten en structuren die herinneren aan de ontwikkeling van verschillende soorten bedrijvigheid binnen Schoonhoven en:

A) met betrekking tot de zilverwerkplaatsen:

1. Als zodanig herkenbaar zijn als gevolg van de architectonische uitwerking en/of;
2. onderdeel zijn van een stedenbouwkundig of architectonisch ensemble binnen het thema "Nederzettingen, stadsontwikkeling en bebouwing" en/of;
3. een bijzondere architectuurhistorische waarde bezitten en/of;
4. vanwege de ouderdom.

B) met betrekking tot de historische fabrieken:

5. Gebouwde objecten die een vertegenwoordiger vormen van een voor de historie van Schoonhoven belangrijke industrie en/of;
6. Gebouwde objecten met een karakteristieke typologie voor het thema 'Bedrijvigheid' en daarmee als vertegenwoordiger dient voor een bepaalde industrie in een bepaalde periode en/of;
7. Vanwege de architectuurhistorische waarde van een gebouw object;
8. Vanwege de ouderdom.

C) Met betrekking tot overige bedrijvigheid binnen de gemeente

Schoonhoven:

9. Gebouwde objecten die een vertegenwoordiger zijn van een bepaalde bedrijvigheid die van belang is geweest binnen Schoonhoven binnen een bepaalde periode en/of;
10. Gebouwde objecten die een bijzondere cultuurhistorische waarden bezitten, waarbij de betekenis van het object voor de gemeenschap duidelijk is en van cultureel of sociaal- economische belang voor de geschiedenis ervan en/of;
11. Gebouwde objecten die gelegen zijn binnen een stedenbouwkundig of architectonisch ensemble binnen het thema "Nederzettingen, stadsontwikkeling en bebouwing" en bijdragen aan de beleefbaarheid van de historische gelaagdheid van de stad en/of;
12. Vanwege de architectuurhistorische waarde en/of;
13. Vanwege de ouderdom.

Historisch groen:

Groenstructuren en individuele groenelementen die herinneren aan de historische ontwikkeling van Schoonhoven qua landschappelijke en stedenbouwkundige inrichting en het gebruik ervan en:

1. Sprekend zijn voor een bepaalde gebeurtenis of ontwikkeling en/of;
2. Kenmerkend zijn voor een bepaalde periode en/of;
3. Kenmerkend zijn voor een bepaalde functie en/of;
4. Kenmerkend zijn voor een bepaalde structuur.

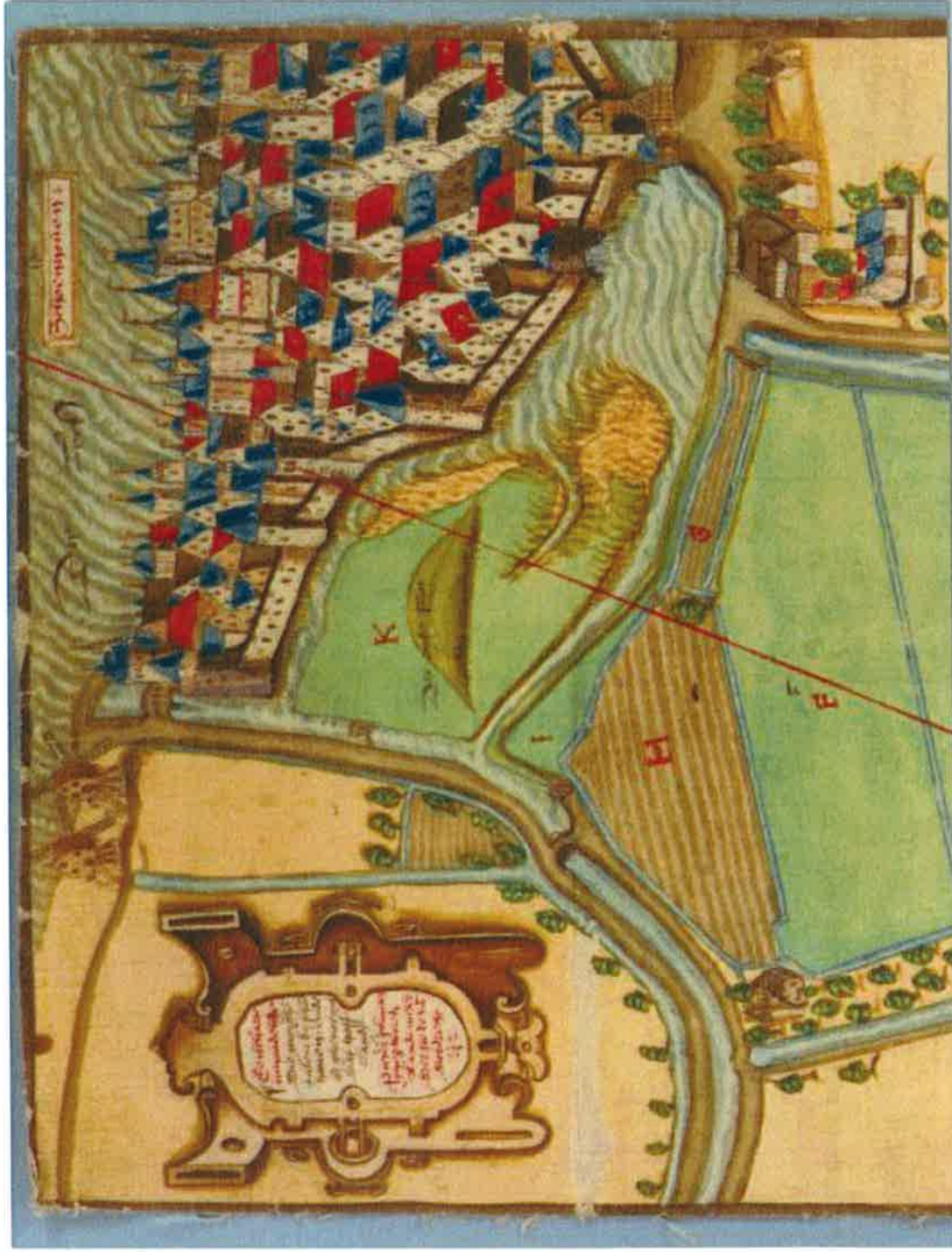
Bijlage II

Beschermd stadsgezicht Schoonhoven

Bijlage III

Overzicht stedelijke ontwikkeling Schoonhoven

Uitsnede van de kaart van de
morgentalen en het Hofland onder
Schoonhoven, met een
vogelvluchtperspectief van de stad.
Geschilderde kaart door Pieter
Sluyter, 1552 (Kaartcollectie
Binnenland Hingman, Nationaal
Archief)

Uitsnede uit de
plattegrond van
Schoonhoven en
Nieuwpoort, Jacob van
Deventer, 1558
(Kaartcollectie binnenland
Hingman
nationaal archief).

betere copie

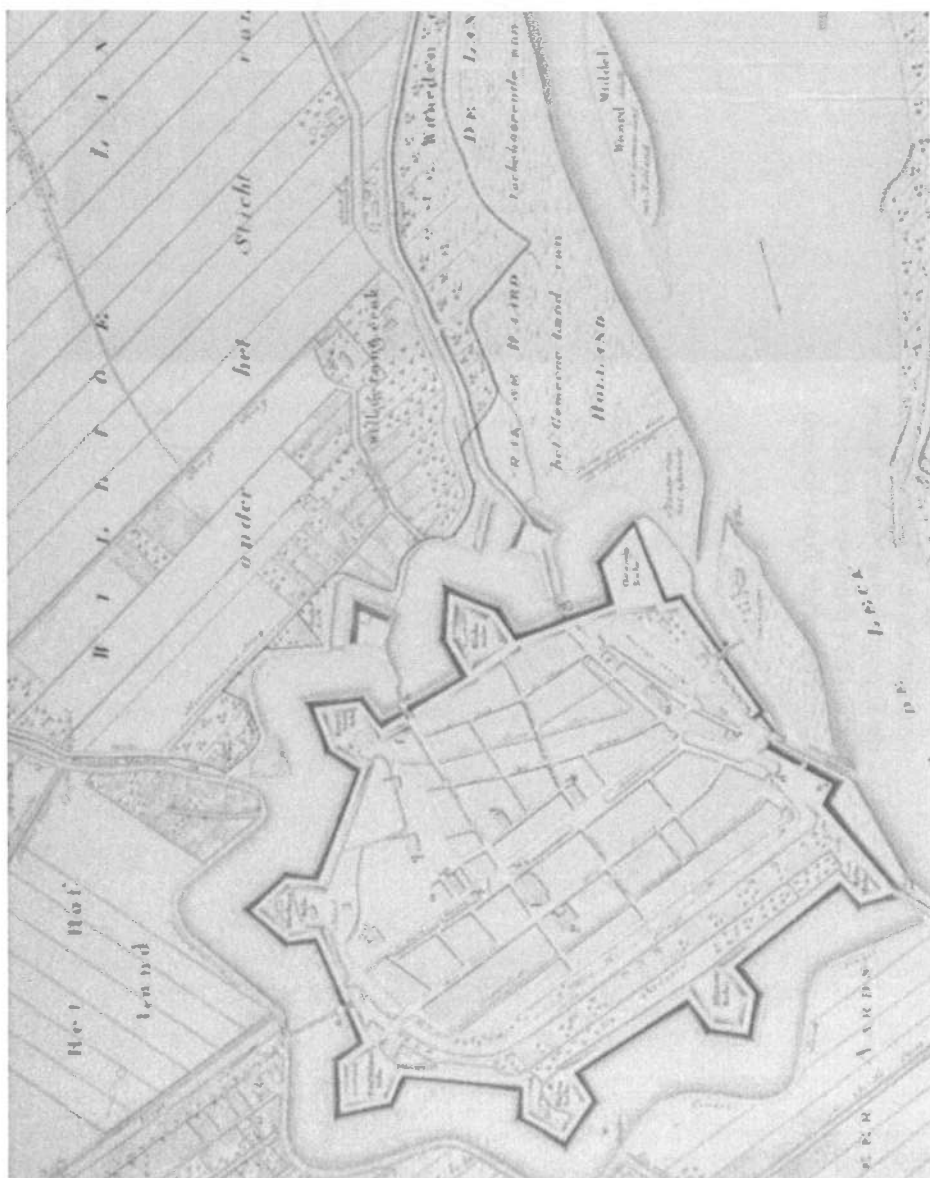
Schoonhoven

+ Guiccardini?

Plattegrond van
Schoonhoven uit
Blau's Toonneel
der Steden, 1652
(afbeelding
Wikipedia)

bestere copie

Detail plattegrond van de vestingen Schoonhoven en Nieuwpoort met omliggend terrein, waarop is aangegeven de grens tussen de provincies Zuid-Holland en Utrecht, 1772 (Nationaal Archief, Collectie Ministerie van Oorlog, Plan van Vestingen. Inventarisnummer S78)

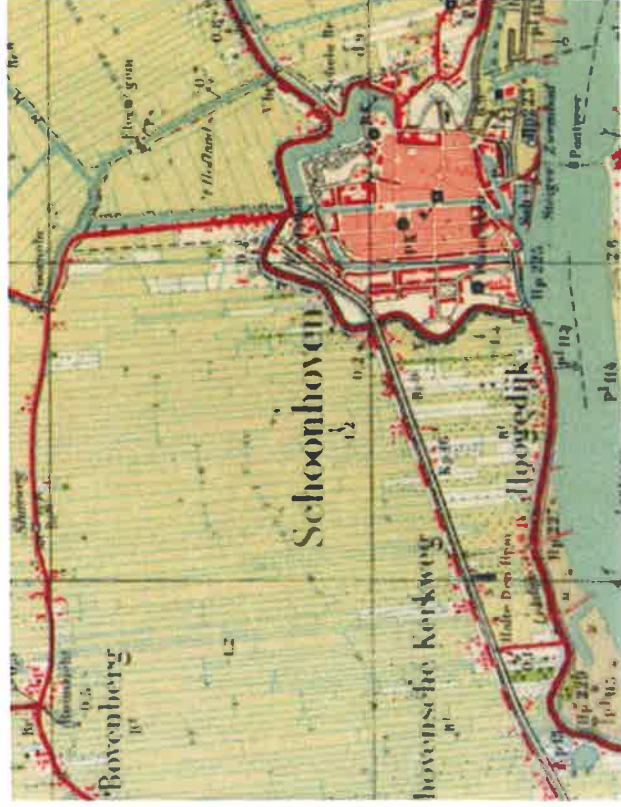

Nettekeningen 1:50,000 van de veldminuten ten behoeven van de Topografische Militaire Kaart, 1850-1864 (Nationaal archief, collectie kaarten Zuid-Holland)

Randdetail van de topografische militairkaart, 1914 (Kadaster)

Detail topografische
kaart 1969 (kadaster))

Detail topografische
kaart 1936 (kadaster))

Detail topografische
kaart 1995 (kadaster))

Bijlage IV

Overzicht Cultuurhistorische waarden Schoonhoven

nummer	naam	begrenzing / adres	thema	waarde
CHW19	Structuur oude Kerkweg	C.G. Roosweg tussen grens met Bergambacht en kerkweg	Middeleeuwse Ontginningen	Hoog
CHW40	Burgerswoningen complex	Albrecht Beijlinggracht 10 t/m 24	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW41	Woonhuis - winkel	Albrecht Beijlinggracht 44	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW37	Brug met Brugleuningen	Appelstraat - Oude Singel	Waterbeheer	Middel
CHW42	Burgerswoning	Appelstraat 10	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW43	Burgerswoning	Appelstraat 11	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW44	Burgerswoning	Appelstraat 9	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW45	Militaire opslag	Bastion 5	Verdediging van stad en land	Hoog, potentieel monument
	Molenbiotoop molen Bon Repas	Bergambachtse polder ter plaatse van molen Bonrepas	Waterbeheer	Hoog
CHW21	Het Hofland	Botersloot - Bonrepas - Vinkenpad, G.J. van Heuven	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW1a	Schoorsteen Dika	Goedhartweg	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW46	Brugleuningen	Buiten de veerpoort 5	Waterbeheer	Middel
CHW36	Arbiderswoning	C.G. Roosweg	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW47	Burgerswoning	C.G. Roosweg 5 / Debijelaan 18	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW50	Burgerswoning	Carmelietenstraat 12	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW51	Burgerswoning met winkel	Carmelietenstraat 13	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling / Bedrijvigheid	Middel
CHW52	Pakhuis	Carmelietenstraat 4	Bedrijvigheid	Middel
CHW49	Burgerswoning	Carmelietenstraat 8	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling / Bedrijvigheid	Middel
	Stedenbouwkundige structuur door		Middeleeuwse Ontginningen	Hoog
CHW34	Zevender	Carmelietenstraat t.p.v. 4		
CHW33	Lelindes Dam	Dam	Historisch groen	Hoog
CHW53	Woonhuis - winkel	Dam 2	Bedrijvigheid	Laag
CHW54	Pakhuis	Dam 7	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
	Verbinding Willinge langerak - Schoonhoven		Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW15b	- Lekdijk oost	De Montignylaan		
CHW55	Boerderij	De Montignylaan 14	Middeleeuwse ontginningen	Middel
CHW56	Villa	De Montignylaan 22	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW57	Villa	De Montignylaan 23	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW58	Villa	De Montignylaan 24	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW59	Boerderij	De Montignylaan 3	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW60	Boerderij	De Montignylaan 8 10	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW61	Julianaboom	Doelenplein	Historisch groen	Hoog, potentieel monument
CHW62	Voormlinge burgerswoning	Doelenplein 11	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW63	Pakhuis	Doelenplein 2	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW64	Pakhuis	Doelenplein 5 a 5b 5c	Bedrijvigheid	Middel
CHW65	Pakhuis	Doelenstraat 5	Bedrijvigheid	Middel
CHW66	Willem-Alexander boom	Groene Singel	Historisch groen	Hoog, potentieel monument
	Bolwerken	Groene singel - Spoorsingel - Nieuwe singel - Lopikersingel - Langerakkerweg - wal oostzijde	Verdediging van stad en land / Historisch Groen	Hoog
CHW16	Loop oude Wetering	H.A. Schreuderstraat / Vlistweg	Middeleeuwse Ontginningen	Middel
CHW26	Structuur oude Ravelijn	Halve maan	Verdediging van stad en land	Hoog
CHW67	Arbiderswoningen complex	Halve maan 19 - 29	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling / Bedrijvigheid	Laag
CHW68	Arbiderswoningen complex	Halve Maan 3 - 17	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling / Bedrijvigheid	Laag

CHW69	Woonhuis - winkel	Haven 31	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW70	Woonhuis - winkel	Haven 33	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW71	Woonhuis - winkel	Haven 34	Bedrijvigheid	Middel
CHW72	Woonhuis - winkel	Haven 43	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW73	Woonhuis - winkel	Haven 66	Bedrijvigheid	Laag
CHW74	Woonhuis - winkel	Haven 67	Bedrijvigheid	Hoog
CHW75	Burgerswoning	Haven 7	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog (potentieel monument)
CHW76	Woonhuis - dokterswoning	Haven 71	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW77	Woonhuis - winkel	Haven 76	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW80	Groenstructuur Haven	Haven west en oost, kade	Historisch groen	Hoog
CHW78	Burgerswoning	Havenstraat 12	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW79	Woonhuis - zilversmidshuis	Havenstraat 17	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW80	Woonhuis - werkplaats	Havenstraat 32 (geheel herbouwd ...nog niet aangegeven op kaart)	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW81	Pakhuis	Havenstraat 4	Bedrijvigheid	Middel
CHW82	Woonhuis - zilversmidshuis	Havenstraat 56	Bedrijvigheid	Hoog
CHW83	Woonhuis - zilversmidshuis	Havenstraat 58	Bedrijvigheid	Middel
CHW84	Molenaarwoning	Havenstraat 6	Bedrijvigheid	Laag
CHW85	Woonhuis - zilversmidshuis	Havenstraat 62	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW86	Woonhuis - zilversmidshuis	Havenstraat 68	Bedrijvigheid	Hoog
CHW87	Burgerswoning	Havenstraat 72	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW88	Woonhuis - pakhuis	Havenstraat 74	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW89	Burgerswoning	Havenstraat 76	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW90	Burgerswoning	Havenstraat 78	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW91	Burgerswoning	Havenstraat 98	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW92	Schuren	Havenstraatseal 7 en naast 7	Bedrijvigheid	Middel
CHW93	Pakhuis	Havenstraatsewal 1	Bedrijvigheid	Hoog
CHW94	Burgerswoning	Havenstraatsewal 19	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW95	Burgerswoning	Havenstraatsewal 21	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW96	Pakhuis	Havenstraatsewal 3	Bedrijvigheid	Laag
CHW97	Pakhuis	Havenstraatsewal 3a	Bedrijvigheid	Laag
CHW98	Complex van arbeiderswoningen	Havenstraatsewal 6 t/m 20 even nummer	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW99	Burgerswoning	Jan Kortlandstraat 17	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW100	Burgerswoning	Jan Kortlandstraat 19	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW101	Burgerswoning	Jan Kortlandstraat 21	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW102	Woonhuis - winkel	Kerkstraat 1	Bedrijvigheid	Middel
CHW103	Woonhuis - winkel	Kerkstraat 11	Bedrijvigheid	Middel
CHW104	Woonhuis - winkel	Kerkstraat 3	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW105	Woonhuis - winkel	Kerkstraat 5	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW106	Woonhuis - winkel	Kerkstraat 7	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW107	Voormalige school	Klooster 10 en 12	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW108	Voormalige kerk	Klooster 5	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW109	Burgerswoning	Klooster 9	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW110	Pakhuis	Koestraat 10	Bedrijvigheid	Hoog
CHW111	Verenigingsgebouw	Koestraat 102 104	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW112	Woonhuis - werkplaats	Koestraat 108	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW113	Burgerswoning	Koestraat 110	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument

CHW114	Werkplaats	Koestraat 118	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW115	Werkplaats	Koestraat 124	Bedrijvigheid	Middel
CHW116	Burgmanswoning	Koestraat 128	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW117	Woonhuis - winkel	Koestraat 132	Bedrijvigheid	Middel
CHW118	Burgmanswoning	Koestraat 136	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW119	Woonhuis - zilvermidshuis	Koestraat 138 140	Bedrijvigheid	Hoog
CHW120	Pakhuis	Koestraat 142	Bedrijvigheid	Hoog
CHW121	Burgmanswoningen	Koestraat 31 33	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW122	Pakhuis	Koestraat 35 37	Bedrijvigheid	Laag
CHW123	Burgmanswoning	Koestraat 36	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW124	Pakhuis	Koestraat 47b	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW125	Pakhuis	Koestraat 48	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW126	Wagenmakerij	Koestraat 49 51	Bedrijvigheid	Middel
CHW127	Burgmanswoning	Koestraat 50	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW128	Burgmanswoning	Koestraat 58	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW129	Woonhuis - winkel	Koestraat 59	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW130	Woonhuis - winkel	Koestraat 67	Bedrijvigheid	Laag
CHW131	Woonhuis - werkplaats	Koestraat 70	Bedrijvigheid	Middel
CHW132	Voormalig koetshuis	Koestraat 71	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW133	Voormalig nutsgebouw	Koestraat 74	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW134	Burgmanswoning	Koestraat 78	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW135	Burgmanswoning	Koestraat 85	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW136	Burgmanswoning	Koestraat 90	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW137	Burgmanswoning	Koestraat 92	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW138	Burgmanswoning	Koestraat 96	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW139	Woonhuis - winkel	Koestraat 99	Bedrijvigheid	Middel
CHW140	Arbeiderswoningen complex	Koningin Julianastraat 2 - 16 (even nummers en 1 - 13 (oneven nummers))	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW141	Structuur Korte dijk	Korte dijk	Verdediging van stad en land	Hoog
CHW142	Burgmanswoning	Korte Dijk 10	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW143	Burgmanswoning	Korte Dijk 13	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW144	Burgmanswoning	Korte Dijk 17	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW145	Pakhuis	Korte dijk 27	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW146	Burgmanswoning	Korte Dijk 3	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW147	Burgmanswoning	Korte Dijk 5	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW148	Burgmanswoning	Korte Dijk 6	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW149	Burgmanswoning	Korte Dijk 7	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW150	Burgmanswoning	Korte Dijk 8	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW151	Plataan en kastanje	Korte dijk naast 9	Historisch groen	Hoog
CHW152	Burgmanswoning	Lange Weistraat 11	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW153	Burgmanswoning	Lange Weistraat 15	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW154	Burgmanswoning	Lange Weistraat 17 - 19	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW155	Pakhuis	Lange Weistraat 18	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW156	Pakhuis	Lange Weistraat 23	Bedrijvigheid	Middel
CHW157	Woonhuis - winkel	Lange Weistraat 25	Bedrijvigheid	Middel
		Lange Weistraat 33	Bedrijvigheid	Middel

CHW158	Woonhuis - zilvermidshuis	Lange weistraat 39	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW159	Woonhuis - zilvermidshuis	Lange Weistraat 41	Bedrijvigheid	Hoog
CHW160	Burgerswoning	Lange Weistraat 60	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW161	Burgerswoning	Lange Weistraat 61	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW162	Arbeiderswoningen complex	Lange Weistraat 63	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW163	Electriciteitshuisje	Lange Weistraat 6a, nabij	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW164	Arbeiderswoning	Lange Weistraat 71	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW165	Burgerswoningen	Lange Weistraat 73	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW166	Burgerswoning	Lange Weistraat 75	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW167	Burgerswoning	Lange Weistraat 8	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW168	Burgerswoningen complex	Langerakkerweg 2 t/m 10	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW27	Boomgaard, historische locatie	Langerakkerweg t.o. 23	Historisch groen	Middel
	Polder Bergambacht (uitgezonderd woonwijk)	Lek - gemeentegrenzen gemeente Vlist, Bergambacht en Lopik - Opweg - Spoor singel -	Middeleeuwse Ontginningen	Hoog
CHW23		Groene singel		
CHW24	Structuur Lekdijk - west	Lekdijk - west	Waterbeheer / Historisch groen	Hoog
CHW169	Pakhuis	Lekdijk - west 8 10	Bedrijvigheid	Laag
CHW170	Boerderij	Lekdijk - west 97	Middeleeuwse ontginningen	Laag
CHW171	Dijkwoning	Lekdijk west 25	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling / Waterbeheer	Laag
CHW172	Arbeiderswoningen	Lekdijk west 63 - 65	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW32	Structuur De Hem	Lekdijk west, de Hem en C.G. Roosweg	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW13	Structuur Lekdijk-oost	Lekdijk-Oost	Waterbeheer	Hoog
	Waterschapspalen	Lekdijk-oost, tussen G.J. Heuven Goedhartweg en Wal	Waterbeheer	Hoog, potentieel monument
CHW173				
CHW174	Dijkwoning	Lekdijk-west 103	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW175	Dijkwoning	Lekdijk-west 105	Waterbeheer / Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW176	Arbeiderswoningen complex	Lekdijk-west 15 t/m 21, oneven nummers	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW177	Arbeiderswoningen complex	Lekdijk-west 35 tot en met 49, oneven nummers	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW178	Hotel Belvedere	Lekdijk-west 4	Bedrijvigheid	Hoog
CHW179	Boerderij	Lekdijk-west 51	Middeleeuwse ontginningen	Middel
CHW180	Dijkwoning	Lekdijk-west 57	Waterbeheer / Stadsvorming en Infrastructuur	Middel
CHW181	Boerderij	Lekdijk-west 67	Middeleeuwse ontginningen	Hoog, potentieel monument
CHW25	Rij platanen	Lekdijk-west tpv 4	Historisch groen	Hoog
CHW182	Burgerswoning	Lopikersingel 1	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW183	Zuivelfabriek	Lopikersingel 11a en b	Bedrijvigheid	Hoog
CHW184	Burgerswoning	Lopikersingel 3	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW185	Burgerswoning	Lopikersingel 5	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW186	Burgerswoning	Lopikersingel 7	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW187	Burgerswoning	Lopikersingel 9	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW188	Woonhuis - winkel	Lopikerstraat 14	Bedrijvigheid	Middel
CHW189	Woonhuis - winkel	Lopikerstraat 16 18	Bedrijvigheid	Hoog
CHW190	Woonhuis - winkel	Lopikerstraat 23	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW191	Woonhuis - winkel	Lopikerstraat 24	Bedrijvigheid	Hoog
CHW192	Winkel	Lopikerstraat 25	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW193	Woonhuis - winkel	Lopikerstraat 3	Bedrijvigheid	Middel
CHW194	Woonhuis - winkel	Lopikerstraat 32	Bedrijvigheid	Middel
CHW195	Woonhuis - winkel	Lopikerstraat 33	Bedrijvigheid	Middel

CHW196	Woonhuis - winkel	Lopikerstraat 35	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW197	Woonhuis - winkel	Lopikerstraat 53	Bedrijvigheid	Middel
CHW198	Burgmanswoning	Lopikerstraat 55	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW199	Woonhuis - winkel	Lopikerstraat 57	Bedrijvigheid	Laag
CHW200	Burgmanswoning	Lopikerstraat 59	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW201	Woonhuis - winkel	Lopikerstraat 6	Bedrijvigheid	Hoog
CHW202	Woonhuis - zilvermidhuis	Lopikerstraat 61	Bedrijvigheid	Hoog
CHW203	Burgmanswoning	Lopikerstraat 63	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW204	Burgmanswoningen complex	Lopikerstraat 65 - 77	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW205	Woonhuis - winkel	Lopikerstraat 7	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW206	Woonhuis - winkel	Lopikerstraat 8	Bedrijvigheid	Hoog
CHW207	Voormalig postkantoor	Lopikerstraat 9 en 11	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW8	Structuur Lopikerweg	Lopikerweg	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling / Historisch Groen	Hoog
CHW4	Zevender (ook wel Lopikerwetering)	Lopikerweg - Nassaukade	Middeleeuwse Ontginningen	Hoog
CHW5	Terrein Hofstede Zevender	Lopikerweg - Zevender	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW9	Polder Noord Zevender	Lopikerweg - Vinkenpad - gemeentegrens	Middeleeuwse Ontginningen	Hoog
CHW208	Arbeiderswoningen complex	Lopikerweg 10	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW209	Arbeiderswoningen complex	Lopikerweg 12	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW210	Arbeiderswoningen complex	Lopikerweg 14	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW211	Arbeiderswoningen complex	Lopikerweg 16	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW212	Arbeiderswoningen complex	Lopikerweg 18	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW213	Arbeiderswoningen complex	Lopikerweg 2	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW214	Woonhuis - zilvermidhuis	Lopikerweg 20	Bedrijvigheid	Hoog
CHW215	Arbeiderswoningen complex	Lopikerweg 4	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW216	Villa	Lopikerweg 50	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW217	Gemaal	Lopikerweg 52	Waterbeheer / Middeleeuwse ontginningen	Hoog, potentieel monument
CHW218	Arbeiderswoningen complex	Lopikerweg 6	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW219	Boerderij	Lopikerweg 60	Middeleeuwse ontginningen	Hoog
CHW220	Boerderij	Lopikerweg 68 - 70	Middeleeuwse ontginningen	Hoog
CHW221	Arbeiderswoningen complex	Lopikerweg 8	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW20	Broedijkwetering	Lopikerweg, Langs	Waterbeheer	Hoog
CHW29	Wonder van Schoonhoven	Lopikerwetering (Zevender) t.h.v. Lopikerweg 48 / 50	Waterbeheer	Hoog
CHW222	Burgmanswoning	Molenstraat 14	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW223	Burgmanswoning	Molenstraat 16	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW224	Burgmanswoning	Molenstraat 20	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling / Bedrijvigheid	Middel
CHW225	Woonhuis - winkel	Molenstraat 24	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW226	Pakhuis	Molenstraat 28	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW227	Arbeiderswoningen	Nassaukade 23 25	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW228	Villa	Nassaukade 1	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW229	Villa	Nassaukade 11	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW230	Arbeiderswoning	Nassaukade 21	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW231	Woonhuis - zilvermidhuis	Nes 22	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW232	Stal	Nes 25 27	Bedrijvigheid	Middel
CHW233	Pakhuis	nes 29 31	Bedrijvigheid	Middel
CHW234	Arbeiderswoning	Nieuwe Singel 1	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW235	Arbeiderswoningen complex	Nieuwe singen 11 23	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag

CHW236	Arbiderswoningen complex	Olivier van noortplein 15 37	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW22	Structuur Opweg	Opweg	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling / Middeleeuwse ontginningen/ Historisch Groen	Hoog
CHW237	Boerderij	Opweg 100 102	Middeleeuwse ontginningen	Middel
CHW238	Uitspanning	Opweg 2a	Bedrijvigheid	Laag
CHW239	Uitspanning	Opweg 2B	Bedrijvigheid	Laag
CHW240	Boerderij	Opweg 35	Middeleeuwse ontginningen	Laag
CHW241	Boerderij	Opweg 35	Middeleeuwse ontginningen	Laag
CHW242	Boerderij	Opweg 37	Middeleeuwse ontginningen	Hoog, potentieel monument
CHW243	Burgerswoningen complex	Opweg 8 - 14 (even nummers)	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW244	Woonhuis - cafe	Opweg 84	Bedrijvigheid	Middel
CHW35	Springerpark	Opweg en Bastion, Op oude bolwerken tussen	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling / Historisch groen	Hoog
CHW18	Bot(t)ersloot	Opweg, langs zuidelijke deel	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW245	Springerpark	Oude bolwerken tussen Opweg en Bastion	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling / Historisch groen	Hoog
CHW246	Koetshuis	Oude haven 15	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling / Bedrijvigheid	Middel
CHW247	Woonhuis - zilvermidhuis	Oude Haven 23	Bedrijvigheid	Hoog
CHW248	Burgerswoning	Oude Haven 25	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW249	Burgerswoning	Oude Haven 27	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW250	Burgerswoning	Oude Haven 29	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW251	Pakhuis	Oude Haven 34	Bedrijvigheid	Middel
CHW252	School / klokenfabriek	Oude Haven 36	Bedrijvigheid	Hoog
CHW31	Groenstructuur Oude Haven	Oude Haven west en oost, kade	Historisch groen	Hoog
	Landschapsstructuur Het Hofland	Oude singel - G.J. van Heuven Goedhartweg - Botersloot - Lopikerweg	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW1b	Rijks beschermd stadsgezicht Schoonhoven	Oude Singel - Lek - halve maan - Nieuwe Singel - Albrecht Beijlinggracht	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling / Historisch groen	Hoog
BSG1	Arbiderswoningen complex	Oude Singel 128 - 142	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW253	Burgerswoning	Oude Singel 144e	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW255	Burgerswoningen complex	Oude Singel 160 - 172	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW256	Burgerswoning	Oude Singel 174	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW257	Arbiderswoning	Oude Singel 56	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW258	Arbiderswoning	Oude Singel 58	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW259	Woonhuis - zilvermidhuis	Oude Singel 60	Bedrijvigheid	Hoog
CHW260	Arbiderswoningen complex	Oude Singel 98, 102 - 112 (even nummers)	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW11	Achterwetering	Polder Zuid Zevender	Middeleeuwse Ontginningen	Hoog
CHW261	Burgerswoning	Provenierstraat 16	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW262	Arbiderswoning	Schapenstraat 6	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW39	Rij plantanen	Scheepmakershaven	Historisch groen	Hoog
CHW263	Burgerswoning	Scheepmakershaven 1	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW264	Burgerswoning	Scheepmakershaven 32	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW265	Burgerswoning	Scheepmakershaven 4 / erker aan de Tol	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW266	Pakhuis	Scheepmakershaven 5	Bedrijvigheid	Hoog
CHW267	Burgerswoning	Scheepmakershaven 26	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW268	Burgerswoning	Scheepmakershaven 28	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW269	Woonhuis - zilvermidhuis	Scheepmakershaven 30	Bedrijvigheid	Hoog
CHW270	Pakhuis	Scheepmakershaven 6	Bedrijvigheid	Laag
CHW271	Burgerswoning	Scheepmakershaven 7	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel

CHW272	Voormalig stationsgebouw	Spoorstraat 1	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW273	Burgersmanswoning	Spoorstraat 44 46	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW274	Villa	Spoorstraat 58	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW275	Villa	Spoorstraat 66	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW15a	Verbinding Willinge langerak - Schoonhoven	Stadhuistraat - Carmelietenstraat - Meent - het bastion	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW276	Burgersmanswoning	Stadhuistraat 13	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW277	Burgersmanswoning	Stadhuistraat 15	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW278	Woonhuis - winkel	Stadhuistraat 17 - 19	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW279	Pakhuis	Stadhuistraat 2	Bedrijvigheid	Middel
CHW280	Burgersmanswoning	Stadhuistraat 6	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW281	Villa	Stationsplein 2	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW12	Structuur Tiendweg	Tiendweg	Middeleeuwse Ontginningen / Historisch Groen	Hoog
CHW282	Boerderij	Tiendweg 1	Middeleeuwse ontginningen	Hoog, potentieel monument
CHW283	Bigebouw boerderij	Tiendweg 1a	Middeleeuwse ontginningen	Hoog, potentieel monument
CHW284	Boerderij / dijkwooning	Tiendweg 20a	Middeleeuwse ontginningen	Hoog, potentieel monument
CHW285	Boerderij	Tiendweg 25	Middeleeuwse ontginningen	Laag
CHW286	Woonhuis - winkel	Tol 12	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW287	Burgersmanswoning	Tol 4	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW288	Burgersmanswoning	Tol 5	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW289	Burgersmanswoning	Tol 5	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW290	Burgersmanswoning	Tol 7	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW291	Beatrixboom	Uitdragerstraat, hoek Oude Haven west	Historisch groen	Hoog, potentieel monument
CHW6	Oude Sidewende	Vanaf Nassaukade tot en met de Populierenlaan	Middeleeuwse Ontginningen / Historisch Groen	Hoog
CHW292	Pakhuis	Varekensmarkt 6 6a	Bedrijvigheid	Laag
CHW293	Pakhuis	Varekensmarkt 4	Bedrijvigheid	Laag
CHW294	Burgersmanswoning complex	Varekensmarkt 7 9 11	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW295	Burgersmanswoning	Veerstraat 12	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW296	Voormalig pakhuis	Veerstraat 14	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW297	Burgersmanswoning	veerstraat 9	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW48	Brugleuningen Died Visser	Veerstraat t.p.v. Scheepmakershaven	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW298	Burgersmanswoning	Velleblootstraat 2	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Laag
CHW299	Burgersmanswoning	Velleblootstraat 4	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Middel
CHW3	Molenplaats Watermolen	Vinkenpad ten noorden van Lopikerweg 52	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW2	Molenplaats Achtermolen	Vinkenpad, Lopikerweg 52	Waterbeheer	Hoog
CHW7	Voorne	Vinkenpad - Noord-Zevenderpolder	Waterbeheer	Hoog
CHW300	Burgersmanswoning	Voorhaven 12	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW301	Burgersmanswoning	Voorhaven 14	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW302	Burgersmanswoning	Voorhaven 16	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW303	Burgersmanswoning	Voorhaven 3	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW304	Woonhuis - pakhuis/verffabriek	Voorhaven 33	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW305	Woonhuis - pakhuis/verffabriek	Voorhaven 35	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW306	Woonhuis - winkel	Voorhaven 7	Bedrijvigheid	Middel
CHW307	Pakhuis	Waagstraat 5 / Babokkenstraat 5	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW309	Pakhuis	Wal 10	Bedrijvigheid	Middel
CHW310	Villa	Wal 11 - 13	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling / Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW311	Burgersmanswoning	Wal 12	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument

CHW312	Aardewerf fabriek	Wal 14	Bedrijvigheid	Hoog, potentieel monument
CHW313	Arbeiderswoningen	Wal 16 - 18	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
CHW314	Pakhuis	Wal 4	Bedrijvigheid	Hoog
CHW315	Processtuin en Mariagrot	Wal 63	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW317	Pakhuis	Wal 8	Bedrijvigheid	Middel
CHW308	Begraafplaats	Wal t/pv 3	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog, potentieel monument
	Moordenaarslaantje	Waterstructuur vanaf Nassaukade tot aan Lopikerplein. Daarna vervolgend Borghleenpad t/m Halve Maan	Nederzettingen, bebouwing en stadsontwikkeling	Hoog
CHW14		Zevender - Lekdijk oost - gemeentegrens Lopik - Rolklaver	Middeleeuwse Ontginningen	Hoog
CHW10	Polder Zuid Zevender			

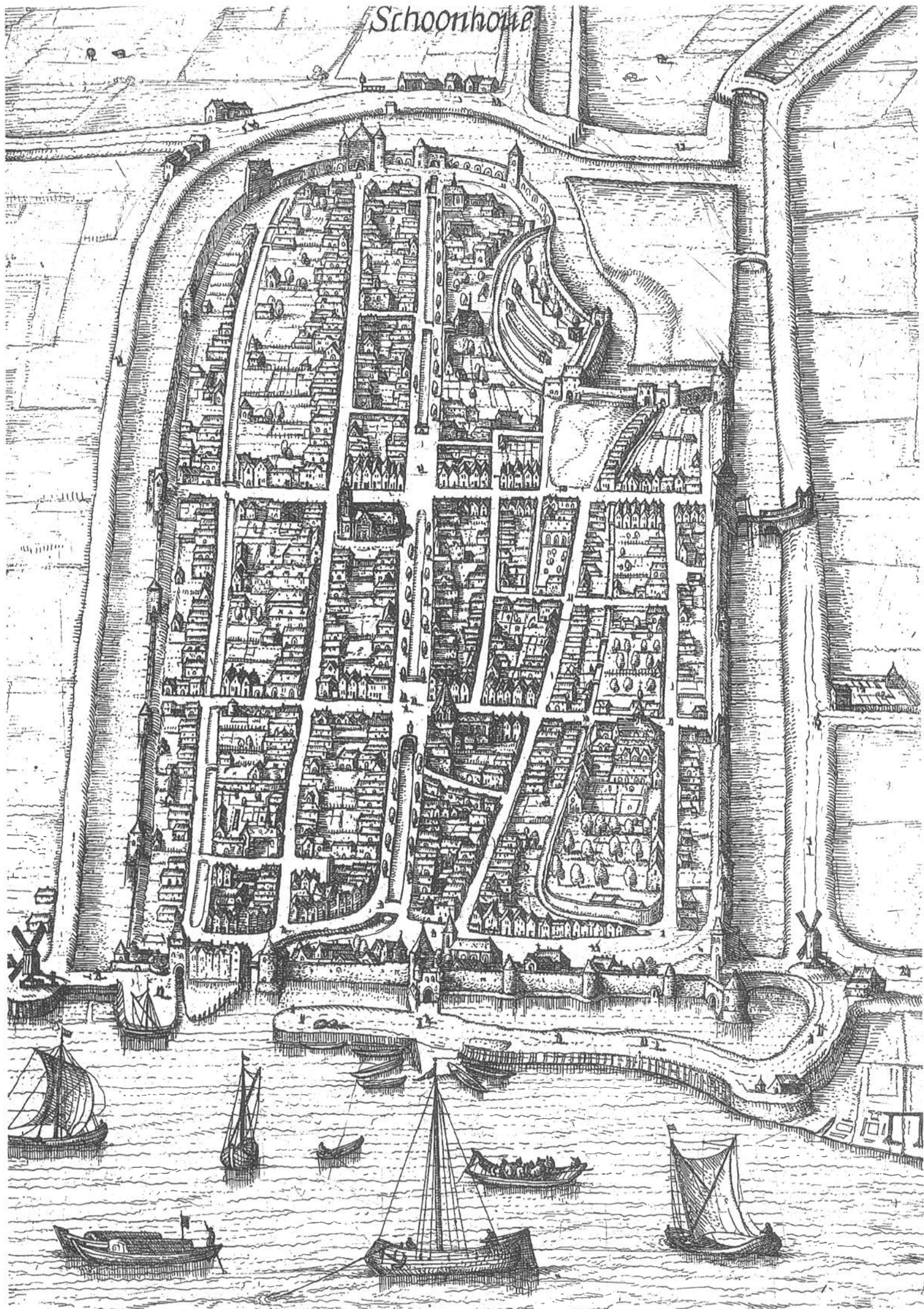
LITERATUUR EN WEBSITES

- Baardman, C. (1963), *Schoonhoven, oude veste aan de Lek. Trots op zijn verleden, bouwt aan zijn toekomst*, Den Haag
- Cremers, E., Kaaij, F., Steenberg, C.M. (1981), *Bolwerken als stadsparken. Stadswandelingen in de 19^e en 20^e eeuw*, Delft
- Höfkens, M., Ingen, M. Van, e.a. (1991), *Longere bouwkunst en stedebouw 1800 – 1945 Schoonhoven. Monumenten inventarisatie project (MIP)*, Zeist
- Holten, C. Van (1971), *Schoonhoven in oude ansichten dl. 1*, Zaltbommel
- Groningen, C.L. van (1996), *De Krimpenerwaard, Zeist RCE*.
- Gemeente Schoonhoven (1986), *De monumenten van Schoonhoven. Overzicht van historisch waardevolle gebouwen en de rijksmonumenten met 412 foto's*, Schoonhoven
- Mulwijk, P. (1971), *Schoonhoven in oude ansichten, dl. 2*, Zaltbommel
- SOAB adviseurs voor Woning en leefomgeving (1995), *Monumentenregistratie Schoonhoven dl. 1 t/m IV*.
- Visser, J.C. (1964), *Schoonhoven: De ruimtelijke ontwikkeling van een kleine stad in het riviergebied gedurende de Middeleeuwen*, Delft
- Visser, J. C.; Elsing, Th. M.; Hendrikx, e.a. (1990). *Historische stedenatlas van Nederland, aflevering 5*, Delft.
- Voet, H. A. (1979), *Verkenningen vanuit Schoonhoven in het begin van onze eeuw. Een ansichtkaartenserie van de Krimpener-, Alblasser- en Lopikerwaard en enige omliggende dorpen. Capelle aan den IJssel*.
- Wit, B. de (2001), *Schoonhoven in bedrijf*, Alphen aan de Rijn

WEBSITES

- www.googleearth.nl, 2013
- www.watwaswaar.nl
- www.googlemaps.nl
- www.gahetna.nl

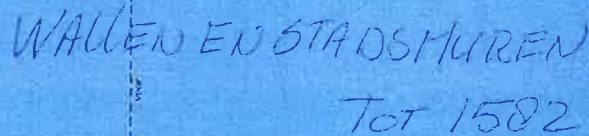
- www.groenehartarchieven.nl
- www.gemeenteschoonhoven.nl
- www.schielandenkrimpenerwaard.nl
- www.historischeverenigingSchoonhoven.nl
- www.dbnl.nl

Schoonhove

(last page)

					1	Wijkgrasland
					2	Wijkgrasland
					3	Boschopsteg
					4	Blauw terrein
					5	Volkspontstraat
					6	Schoolterrein
					7	Appelboom
					8	Bagelboom
					9	Wegbeest
					10	Bosbeest
					11	Kerkbeest

